

2741037708

Matěnská' učebnice a číselníka.

II.-díl.

Pro III.-IV.

MAGYAR NYELV- ÉS OLVASÓKÖNYV

tótajkú népiskolai tanulók számára

Az 1907. évi XXVII. t.-c. és a nagym. vallás- és közoktatásügyi m. kir. miniszter úr által 1908. évi 120-000 sz. alatt kiadott tanításterv és utasítás szerint.

Irta: SZABÓ L.

nyug. isk. igazgató.

II. RÉSZ

a III. osztály számára.

Revízia
1965

REVÍZIA
1976

Pedagogická knihovna
J. A. Komenského

858/30.

Šetřte knih!

Nevpisujte do knih poznámek,
nepodtrhujte a nezatrhujte v nich nic,
neboť tím se knihy poškozují!

Minden jog fentartva.

Signatúra:

Čís. prírast.: U 1983 2

Čís. Inv. den. I

4784/57

Knižnica Štátneho pedagogického
ústavu v Bratislave.

Tanulás előtti ima.

Jó Isten add áldásodat,
Hogy jól töltsük e napodat;
Hogy ne legyünk itt hiába
E szent célú iskolába'.

Áldd meg a mi leckéinket,
Hogy míveljük lelkeinket;
Tőled várjuk e kegyelmet,
Adj szorgalmat és figyelmet! Amen.

Tanulás utáni ima.

Hála neked jó Istenünk!
Vígan lehet hazamennünk;
Hogy munkánkat jól végeztük,
Szívünk s lelkünket míveltük.

Add, hogy ami jót tanultunk,
Otthon is meglássék rajtunk;
Jó szülőink örömére,
Szent neved dicsőségére. Amen.

Első rész.

Olvasmányok.

I. Az emberről.

1. A gyermek.

Mikor születtem, nagyon fiatal voltam. A nagyon fiatal gyermek *csecsemő*. Én is csecsemő voltam. A csecsemő sem járni, sem enni nem tud még. A csecsemő tejet szopik. Én is azt szoptam csecsemő-koromban. A csecsemőnél valamivel nagyobb a *kisded*. A kisded kisdedóvóba jár. Én is oda jártam. Akkor óvodásgyermek voltam. Most már népiskolába járok. Én azért már *iskolásgyermek* vagyok. A gyermekek fiúk vagy leányok. Én fiú (leány) vagyok. Ha a fiú nagyra nő, *legény* (ifjú) lesz. Ha a leány nagyra nő, *ha-*

jadon lesz. En is legény (hajadon) leszek, ha nagyobb és idősebb leszek. A teljesen felnőtt emberek *férfiak* és *asszonyok*. Édes atyám és édes anyám is felnőtt emberek. Édes atyám férfiú, édes anyám asszony. Édes atyám édes anyámnak a *férje*. Édes anyám édes atyámnak a *neje* vagy *felesége*. A nagyon idős emberek öregek vagy *aggok*. Ilyenek a nagyszülők (nagyatya és nagyanya) is. — Az embert Isten teremtette. Isten a mi jószágos Atyánk, ki mindnyájunkat szeret. Szeressük mi is egymást!

*Szeressétek, segítsétek egymást mint testvérek,
Úgy megáld titeket Isten s édes lesz az élet.*

Beszélgetés.

Milyen voltál mikor születted? Mi a nagyon fiatal gyermek? Mi voltál te is? Tud-e a csecsemő járni és enni? Mit csinál a csecsemő? Mit csináltál te is csecsemő-korodban? Ki valamivel nagyobb a csecsemőnél (mint a csecsemő)? Hová jár a kisdéd? Jártál-e te is kisdédóvóba? Mi voltál te akkor? Hová jársz te most? Mi vagy te azért most? Mik a gyermekek? Mi vagy te, fiú-e vagy leány? Mi lesz a fiú, ha nagyra nő? Mi lesz a leány, ha nagyra nő? Mi leszel te, ha nagyobb és idősebb leszel? Mik a teljesen felnőtt emberek? Mik édes atyád és édes anyád is? Édes atyád kije édes anyádnak? Hát édes anyád kije édes atyádnak? Mik a nagyon idős emberek? Mik a nagyszülők is? Ki teremtette az embert? Mi nekünk Isten? Mit csinál Isten? Mit csináljunk mi is?

2. A test részei.

Az én testem részei (tagjai).

Én ember vagyok. Nekem van *fejem, nyakam, deréktetem*, két *kezem* és két *lábam*. Fejemen van a *haj*, az *arc*, a *homlok*, a két *halánték*, a két *fül*, a két *szem*, az *orr* és a *száj*. Szememmel látok. Aki nem lát, az vak. Fülemmel hallok. Aki nem hall, az siket. Orrommal szagolok. Számmal eszem, iszom és beszélek. Aki nem tud beszélni, az néma. Számban vannak a fogak és a nyelvem. Fogaimmal megrágom az ételeket. Nyelvemmel izlelek. Nyelvem csak egy van. Fogam több van. Vannak metszőfogak, szemfogak és zápfogak. Lábamon járok. Kezemmél írok, rajzolok és számolok, azaz dolgozom. Van jobbkezem és balkezem, jobblábam és ballábam. Kezeimen és lábaimon ujjak vannak. Az ujjak nevei: *hüvelykujj*, *mutatóujj*, *középsőujj*, *gyűrűsujj* és *kisujj*. Mindenik ujjamon köröm van. Fejemben van az agy. Deréktetem elő részén van a *mell* és a *has*, hátsó részén a *hát*. Deréktetem belsejében vannak a *tüdő*, a *szív*, a *gyomor*, a *máj*, a *belek*, a *lép*, az *epe* és a *vesék*.

Nekem nemesak testem, hanem lelkem is van. A lelkemmel érzek és gondolkodom. A testet látjuk, de a lelket nem látjuk. Addig élünk, míg a lélek bennünk van.

Egész testemet bőr borítja. Testemet tisztán tartom. Mondja is a tanító úr, hogy mindig egészséges leszek.

*Szegénynek, gazdagnak
Az egészség drága.
Jó, ha megtanulja,
Mi van ártalmára.*

Közmondás: Ép testben ép lélek lakik.

Beszélgetés.

Mi vagy te? Mi van neked (mid van)? Hol van a fejed? Hol van a nyakad? Mutasd meg a deréktestedet! Mutasd meg a kezedet! Hol van a lábad? Melyik a jobbkezed? Melyik a balkezed? Melyik a jobblábad? Melyik a ballábad? Mi van a fejedben? Hol van a haj? Hol van az arc? Hol van a halánték, a szem, a fül, az orr, a száj? Mit csinálsz a szeméddel? Mit csinálsz a füleddel? Milyen az, aki nem lát? Milyen az, aki nem hall? Mit csinálsz az orroddal? Mit csinálsz a száddal? Milyen az, aki nem tud beszélni? Mik vannak a szád-ban? Milyen fogak vannak? Melyek a metszőfogak? Melyek a szemfogak? Melyek a zápfogak? Mit csinálsz a fogaiddal? Mit csinálsz a nyelveddel? Hány nyelved van? Hát fogad hány van? Mit csinálsz a lábodon? Mit csinálsz a kezekkel? Mik vannak a kezeiden és lábaidon? Hány ujj van a jobbkezeden? Hány ujj van a balkezeden? Hány ujjad van összesen a kezeiden és a lábaidon? Melyek az ujjak nevei? Mutasd meg a hüvelykujjadat, a mutatóujjadat, a középsőujjadat, a gyűrűsujjadat, a kisujjadat! Mik vannak az ujjakon? Mi van a fejedben? Mik vannak deréktested előrészén? Hát hátsó részén? Mik vannak deréktested belsejében? Neked csak tested van? Mit csinálsz a lelkeddel? Látjuk-e a lelket? Meddig élünk? Mi borítja egész testedet? Hogyan tartod testedet? Milyen leszel te azért? Ki mondja ezt?

3. A család.

A mi családunk.

Nekem van édes apám és édes anyám. Édes apámnak a neve *Szobonya András*. Édes anyámnak a neve *Szobonya Andrásné*, született *Szlávik Mária*. Nekem testvéreim is vannak. Hárman vagyunk fitestvérek: bátyám, öcsém és én, és ketten nőtestvérek: néném és húgom. Bátyámnak a neve *Szobonya György*. Öcsémnek a neve *Szobonya József*. Nénémnek a neve *Szobonya Anna*. Húgomnak a neve *Szobonya Erzsébet*. Az én nevem *Szobonya Pál*. *Szobonya* a *vezetéknevem* (*családnevem*) és *Pál* a *keresztnevem*. Édes apám és édes anyám: *szüleim*. Szüleim szeretnek engem. Én is szeretem szüleimet. Szüleim és mi gyermekek együttvéve családot képezünk. *A mi családunk a Szobonya-család*. Vannak más családok is. A családhoz tartoznak a *rokonok* is. Ezek a nagyszülők, a nagybátya és a nagynéne. Én nagyszüleimnek az unokája, nagybátyámnak és nagynénémnek az unokaöccse (unokahúga) vagyok. Nagybátyámnak és nagynénémnek a gyermekei unokatestvéreim. Én rokonaimat is szeretem.

<i>Óvjad Isten a mi házunk</i>	<i>Adj minékünk tiszta szívet</i>
<i>Édes kicsi fészket;</i>	<i>Addig, amíg élünk;</i>
<i>Adj minékünk sok örömet,</i>	<i>Ennél többet, ennél szebbet</i>
<i>Boldogságot, békét!</i>	<i>Tőled nem is kérünk.</i>

A szülőkért.

<i>A jó szülők adják nekem</i>	<i>Áldd meg őket én Istenem,</i>
<i>Azt, amire van szükségem.</i>	<i>Akik úgy szeretnek engem;</i>
<i>Meg is hálaíalom én nekik,</i>	<i>Adj nekik jó egészséget,</i>
<i>Úgy, hogy szót fogadok nekik.</i>	<i>Boldogságot, békességet!</i>

Beszélgetés.

Kid van (neked)? Mi édes apádnak a neve? Mi édes anyádnak a neve? Kijeid vannak még? Hányan vagytok fitestvérek? Hányan vagytok nőtestvérek? Mi bátyádnak a neve? Mi öcsédnek a neve? Mi nénédnek a neve? Mi húgodnak a neve? Mi a te neved? Melyik a vezetékneved? Melyik a keresztned? Kik neked édes apád és édes anyád? Szereted-e szüleidet? Miért szereted őket? Mit képeznek szüleitek és ti gyermekek együttvéve? Melyik a ti családotok? Nevezz még más családokat! Kik tartoznak még a családhoz? Kije vagy te nagyszüleidnek? Kije vagy te nagybátyádnak és nagynénédnek? Mik neked nagybátyádnak és nagynénédnek a gyermekei? Szereted-e rokonaidat?

Közmondás: Sógorság, komaság nem nagy atyafiság.

Némely gyermeknek már nincsenek szülei. Az ilyen gyermek árva. Ámde az árvákat sem hagyja el a jóságos Isten. Ő róluk is gondoskodik, mert Isten mindnyájunkat szeret.

<i>A szegény árvának</i>	<i>Mennyben lakó Isten,</i>
<i>Nincs atyja, sem anyja;</i>	<i>Az árvák hű gyámja,</i>
<i>Ámde azért nincsen</i>	<i>Vigyáz éjjel, nappal</i>
<i>Magára hagyatva.</i>	<i>Szeretettel rája.</i>

*Nem hagy ő el senkit,
Mindnyájunkat szeret;
El ne csüggedjen hát,
Kinek baja esett.*

Beszélgetés.

Kijei nincsenek már némely gyermeknek? Mi az ilyen gyermek? Ki gondoskodik az árvákról? Miért?

4. A jó és illedelmes gyermek.

A jó gyermek reggel idejében kel fel. Felkelés után megmosdik, megfésülködik és felöltözködik. Azután imádkozik és reggeliz. Reggeli után szüleinek kezét csókol, köszön és iskolába megy. A tanterembe lépve tanítójának köszön és leül a helyére. Előadás alatt tanítójára figyel. Ha tanítója valamit kérdez tőle, hangosan és értelmesen felel. Előadás után a tanító úrnak ismét köszön és szép csendesen hazamegy. Délben ebédel. Ebéd alatt illedelmesen viseli magát. Az ételben nem válogat. Étkezés után imádkozik és szüleinek kezét csókolva, megköszöni az ebédet. Délután ismét iskolába megy. Iskola után megtanulja a leckéjét. Közben üzsonnáz. Uzsonna után játszik vagy segít szüleinek. Este vacsorál. Vacsora után még egyszer átnézi a megtanult leckét. Azután imádkozik, levetkezik, szüleinek jó éjtszákát kíván és lefekszik. Éjjel alszik. — A jó gyermek nemcsak otthon és az iskolában, hanem az utcán is jól viseli magát. Nem lármáz és nem szaladgál. Ha ismerőssel találkozik, megemeli kalapját (sapkáját) s illedelmesen köszönti. A jó és illedelmes gyermeket dicsérik. Én is jó és illedelmes vagyok. Engemet is dicsérnek.

Illedelmes vagyok,	Dicsérnek is érte
Mindig is az leszek.	Engem az emberek;
Pajkos gyermekektől	Akárhány mondja rám:
Példát soh'se veszek.	»Ez jó s kedves gyerek.«

Beszélgetés.

Mikor kel fel reggel a jó gyermek? Mit csinál

felkelés után? Hát azután mit csinál? Mit csinál reggeli után? Mit csinál a tanterembe lépve? Mit csinál előadás alatt? Mit csinál, ha tanítója valamit kérdez tőle? Mit csinál előadás után? Mit csinál délben? Hogyan viseli magát ebéd alatt? Válogat-e az ételben? Hát te szoktál-e az ételben válogatni? Mit csinál a jó gyermek étkezés után? Hová megy délután ismét? Mit csinál iskola után? Közben mit csinál? Mit csinál uzsonna után? Hát azután mit csinál? Mit csinál éjjel? A jó gyermek csak otthon és az iskolában viseli jól magát? Mit nem csinál az utcán? Mit csinál, ha ismerőssel találkozik? Szoktál-e te is köszönni, ha ismerőssel találkozol? Mit csinálnak a jó és illedelmes gyermekek? Milyen vagy te is? Mit csinálnak **te** is?

5. Mit csinálnak az emberek?

A földműves szánt, vet, boronál, arat, csépel és kaszál. A kocsmáros bort, sört és pálinkát mér. A kereskedő mindenféle portékát árul. Van fűszer-, vas-, rőfös-, bőr-, könyv-, papírkereskedő stb. A szabó ruhát varr. Az én ruhámat is szabó varrta. Ruhának mondjuk a kabátot, a mellényt és a nadrágot. A kabátot, a mellényt és a nadrágot férfi-szabó készíti. Édes anyámnak sem kabátja, sem nadrágja nincs. Édes anyám szoknyát visel. A szoknyát női-szabó készíti. Van tehát férfi- és női-szabó. A szabó mesterember (kézműves) vagy iparos. Van még más iparos is; így: cipész, csizmadia, asztalos, kovács, lakatos, kalapos, szűcs, takács, ács, kőműves, pék, mészáros, molnár stb. A cipész cipőt csinál. A csizmadia csizmát csinál. Az asztalos ágyat, széket, szekrényt, padot

és asztalt csinál. A kovács patkót csinál. A lakatos zárat (lakatot) és kulcsot készít. A kalapos kalapot készít. A szűcs bundát csinál. A takács vásznat sző. A vászonból inget és gatyát (lábravalót) varrnak. A kőműves házat épít. Az ács tetőt csinál. A molnár a gabonából lisztet őröl. A pék a lisztből kenyeret, zsemlyét, kiflit és perecet süt. A mészáros marhát vág. A marha húsát árulja (eladja). — A jó gyermek szorgalmasan tanul, hogy idővel derék ember váljék belőle. — A mestérembernek sok eszközre van szüksége. A mesterember legszükségesebb eszközei: tű, olló, gyűszű, vasaló, ár, fúró, kalapács, fogó, fűrész, gyalu, fejsze, balta, véső stb. A mesteremberek sokféle anyagból dolgoznak, milyenek: fa, vas, agyag, pléh, bőr, posztó stb. A szorgalmas iparos megkeresi, amire szüksége van. Gond nélkül is él.

*A szorgalmas iparosnak
Igen jól megy dolga;
Van, ami csak kell nekie,
Semmire sincs gondja.*

*Én is, ha majd nagyobb leszek,
Iparosnak megyek;
S szorgalmammal hasznos tagja
Leszek a nemzetnek.*

Beszélgetés.

Mit csinál a földműves? Mit csinál a kocsmáros? Hát a kereskedő mit csinál? Milyen kereskedő van? Mit csinál a szabó? Ki varrta a te ruhádat is? Mit mondunk ruhának? Milyen szabó készíti a kabátot, a mellényt és a nadrágot? Van-e édes anyádnak is kabátja és nadrágja? Mit visel édes anyád? Ki készíti a szoknyát? Milyen szabó van tehát? Mi a szabó? Nevezd még iparosokat? Mit csinál a cipész? Mit csinál a csizmadia? Mit csinál az asztalos? Mit csinál a

kovács? Mit készít a lakatos? Mit készít a kalapos? Hát a szücs mit csinál? Mit csinál a takács? Mit varrnak a vászonból? Mit csinál a kőműves? Mit csinál az ács? Mit csinál a molnár? Mit süt a pék a lisztből? Mit csinál a mészáros? Mit csinál a mészáros a marha húzával? Apád mi, földműves, kereskedő vagy iparos-e? Mit csinál a jó gyermek? Mit csinálsz majd te is? Mire van szüksége a mesterembernek? Melyek a mesterember legszükségesebb eszközei? Miből dolgoznak a mesteremberek? Mit keres meg a szorgalmas iparos? Hogyan is él?

II. A ház.

1. A mi házunk. A szüleiház.

(Az otthon.)

A ház épület. A háznak van *alapja, négy fala, tetője és kéménye*. A házban lakunk. A mi házunk földszintes. Van emeletes ház is. Házunkban van szoba, konyha, éléskamra és fáskamra. *Szobánkban* bútor van. Ilyenek: asztal, szék, szekrény, ágy, pamlag stb. A bútor hasznos. Nem is rongálom. Szobánkban kályha is van. Ez cserépkályha. Van vas- és pléhkályha is. Télen a kályhában fűtünk (tüzet rakunk). Ettől a kályha és így szobánkban is meleg lesz. Szobánkba a *pitvaron* keresztül jutunk be. A *konyhában* sok edény és eszköz van: ú. m. fazék, tál, tányér, lábas, kés, kanál, villa, pohár, palack, korsó stb. Konyhánkban takaréktűzhely és kemence is van. A takaréktűzhelyen főzi édes anyánk az ételeket. Étél-

nek mondjuk a levest, a húst, a pecsenyét és a főzeléket. Kemencében sül a kenyér és a kalács. — Az *éléskamrában* tartja édes anyánk a nyers húst, a szalonnát, a tejet, a vaját, a zsírt és a lisztet. Ezek *élelmiszerek*. — Házunk alatt *pince* van. Pincében tartjuk a zöldséget, a bort, a krumpelit és a káposztát. Itt védve vannak a téli fagy ellen. A pincébe lépcső vezet. — A *fáskamrába* rakjuk a fát. A fával tüzelünk. — Szobánk fölött van a *padlás*. A padláson szárítja édes anyánk a fehérneműt. Sokan a szénát és sarjút a padláson tartják. Ezt ugyan nagyon rosszul teszik. A padlásra létrán járunk fel. — Házunk előtt *padka* van. Szép időben ünnepnapokon és esténként a vacsora után mindig ki szoktunk ülni erre. — Én házunkat nagyon szeretem. Áldja meg a jó Isten!

*A mi házunk nem a legszebb
Ott az utca-sorban,
Mégis nagyon megszerettem
Még kisdéd-koromban.*

<i>Édes apám, édes anyám</i>	<i>A más ember palotája,</i>
<i>Itt neveltek engem;</i>	<i>Bár az édig érjen,</i>
<i>Itt sarjadott fel az élet</i>	<i>Én a magam otthonával</i>
<i>Gyermeki szivemben.</i>	<i>Mindenkor beérem.</i>

Közmondás: Mindenütt jó, de legjobb otthon.

Beszélgetés.

Mi a ház? Mije van a háznak? Mit csináltok a házban? Milyen a ti házatok? Milyen ház van még? Mi van a házatokban? Hány szobátok van? Mi van a szobátokban? Milyen a bútor? Rongálod-e a bútort?

Mi van még szobátokban? Milyen kályha ez? Milyen kályha van még? Mit csináltok télen a kályhában? Milyen lesz ettől a kályha s így a szobában is? Hogyan juttok be a szobátokba? Mi van a konyhában? Mi van még a konyhában? Mit csinál édes anyátok a takaréktűzhelyen? Mit mondunk ételnek? Mi sült a kemencében? Mit tart édes anyátok az éléskamrában? Mik ezek? Mi van házatok alatt? Mit tartotok a pincében? Mi ellen vannak ezek védve itt? Mi vezet a pincébe? Mit raktok a fáskamrába? Mit csináltok a fával? Mi van szobátok fölött? Mit csinál édes anyátok a padlásán? Mit tartanak sokan a padlásán? Jól teszik-e ezt? Min jártok fel a padlásra? Mi van házatok előtt? Mit csináltok szép időben és esténként vacsora után? Szereted-e házatokat?

2. Az udvar.

A mi udvarunk.

Házunknak udvara van. Udvarunk nyitott, azaz kerítetlen. Udvarunkon van istálló, ól, szín, csűr (pajta) és akol. *Istállóban* tartjuk a lovat, a tehenet, az ökröt és a szamarat. *Ólba* zárjuk a disznót (disznóól), a kecskét (kecskeól), a kacsát vagy rucát és a ludat (lúdól). A tyúkok a padlásán; a *tyúkülön*, hálnak. Az *akolban* hálnak a juhok. Van kutyánk és macskánk is. Ezeknek nincs külön lakásuk. A *színben* tartjuk a kocsit, a szánt, az ekét, a boronát vagyis a *gazdasági eszközöket*. A *csűrbe* rakja édes apánk a szénát, a sarjút és a lucernát (lóherét). Udvarunkon *kút*

is van. Ez gémeskút. Van szivattyús- és kerekeskút is. A kútban víz van. A vizet isszuk. A vizet pohárból vagy bögréből (csuporból) isszuk. A víz ital. Van más ital is. Legegészségesebb ital a víz.

Kutunk mellett *vályú* van. A vályúból itatja cselédünk a lovakat, a teheneket és az ökröket.

Udvarunkon *galambduc* is van. Ebben laknak a galambok.

Udvarunkat édes apánk tisztán tartja.

*Udvarodat, kicsiny vagy nagy,
Szorgos gazda tisztán tartsad,
A külső is hadd mutassa,
Hogy a lelkedet mi lakja.*

Közmondás: Tisztaság fél egészség.

Beszélgetés.

Mije van házatoknak? Milyen az udvarotok? Mi van udvarotokon? Miket tartotok istállóban? Miket zár-
tok ólba? Milyen ól van? Hol hálnak a tyúkok? Mik hálnak akolban? Mi van még nektek? Van-e a kutyának és a macskának külön lakása? Mit tartotok szí-
nben? Mik ezek? Mit rak édes apátok a csűrbe? Mi van még udvarotokon? Milyen kút ez? Milyen kút van még? Mi van a kútban? Mit csináltok a vízzel? Miből isszátok a vizet? Mi a víz? Milyen ital a víz? Mi van kutatok mellett? Miket itat ebből cselédedek? Mi van még udvarotokon? Mik laknak ebben? Hogyan tartja édes apátok az udvarotokat?

3. A kert.

A mi kertünk.

Házunk mellett kert van. Ez a mi kertünk. Kertünk be van kerítve. A kerítésen kapu van. Ezen járunk be a kertbe. Kertünk kerítése kőből épült. Van még deszka-, lécs- és vesszőkerítés is. A kertben többnyire kertész dolgozik. A kertész ás, kapál, öntöz és gyomlál. Az *ágyakba* magot vet és palántákat ültet. A munkához különféle eszköze van; u. m. ásó, kapa, gereblye, öntöző stb. A mi kertünket édes apám és édes anyám műveli. Munkájukban gyakran mi gyermekek is segítünk nekik. — Kertünkben *méhes* is van. A méhesben laknak a méhek. A méhek készítik az édes mézet. A méh igen hasznos. Nem is szabad bántani. — Van *virágoskert*, *gyümölcsökert* és *zöldséges-* vagy *konyhakert*.

Beszélgetés.

Mi van házatok mellett? Kinek a kertje ez? Mi van a kerítésen? Mit csináltok ezen? Miből épült kertetek kerítése? Milyen kerítés van még? Ki dolgozik többnyire a kertben? Mit csinál a kertész? Milyen eszközei vannak a kertésznek? Ki műveli a ti kerteteket? Ti gyermekek mit csináltok gyakran? Mi van még kertetekben? Mik laknak a méhesben? Milyen a méh? Szabad-e a méhet bántani? Milyen kert van?

1. A virágoskert.

A virágoskertben nő: rózsza, tulipán, liliom, ibolya, szegfű, jácint, rezeda, gyöngyvirág, nefe-

lejts stb. A virágok szépek és illatosak. A virágokat ápolni kell. Virágokból bokrétát (csokrot) kötnek és koszorút fonnak. A virág kerti növény.

*Rózsa, szegfű, jácint
Virít kis kertemben;
Magam ápolgatom,
Magam is ültettem.*

*Piros pünkösdi napján
Tűzöm a ruhámra;
Úgy megyek szülőmmel
Istennek házába.*

Km.: Ki a virágot szereti, rossz ember nem lehet.

Beszélgetés.

Mi nő a virágoskertben? Milyenek a virágok? Mit kell csinálni a virágokkal? Mit kötnek és fonnak virágokból? Mi a virág?

2. A gyümölcsöskert.

1.

A gyümölcsöskertben gyümölcsfák vannak. A gyümölcsfákon jóízű gyümölcs terem. Az almafán alma terem. A szilvafán szilva terem. A körtefán körte terem. A barackfán barack terem. A cseresznyefán cseresznye terem. A meggyfán meggy terem. A cseresznye édes, a meggy savanykás. Van gesztenyefa és diófa is. Az érett gyümölcs édes. Az éretlen gyümölcs egészségtelen. Nem is szabad megenni. A fának van gyökere, törzse, sok ága és levele. A fiatal fát csemetének nevezik.

Közmondás: Cserebogár nem jó csösze a kertnek.

A fa, mint sok más növény, magból lesz. A mag és a gyümölcs a virágból, a virág pedig a bimbóból lesz. A fiatal fát nemesítik. Így terem nemes és jó gyümölcsöt. A gyümölcsöt minden ember szereti.

*Éretlen gyümölcsöt Mert, nemcsak hogy nem jó,
Sohase egyetek; De meg is árt nektek.*

Beszélgetés.

Mik vannak a gyümölcsöskertben? Mi terem a gyümölcsfákon? Mi terem az almafán? Mi terem a szilvafán? Mi terem a körtefán? Mi terem a barackfán? Mi terem a cseresznyefán? Mi terem a meggyfán? Milyen a cseresznye? Milyen a meggy? Milyen fa van még? Milyen az érett gyümölcs? Milyen az éretlen gyümölcs? Szabad-e az éretlen gyümölcsöt megenni? Milyen részei vannak a fának? Minek nevezik a fiatal fát? Miből lesz a fa? Miből lesz a mag és a gyümölcs? Miből lesz a virág? Mit csinálnak a fiatal fával? Milyen gyümölcsöt terem úgy?

2.

A kertben cserjék is vannak. A cserjék alacsonyabbak mint a fák. A fának csak egy törzse van. A cserjének több törzse van. A fa törzse vastag. A cserje törzsei vékonyak. Van pöszméte-cserje és ribiszkecserje. A pöszméte-cserjén pöszméte (egres) terem. A ribiszkecserjén ribiszke terem. A szőlő is cserjén terem. A szőlőből mustot sajtolnak. A mustból lesz a bor. A mogyorócserjén mogyoró terem. A fákat és cserjéket nem szabad bántani.

*A fákat s cserjéket Az a gyümölcsüket
Ki bántani meri, Meg nem érdemeli.*

Közmondás: Addig hajlítsd a fát, míg fiatal.

Beszélgetés.

Mik vannak még a kertben? Milyenek a cserjék? Hány törzse van a fának? Hát a cserjének? Milyen a fa törzse? Milyenek a cserje törzsei? Milyen cserjék vannak? Mi terem a pöszmétecseryén? Mi terem a ribiszkecseryén? Mi terem még cserjén? Mit sajtolnak a szőlőből? Mi lesz a mustból? Mi terem a mogyorócseryén? Szabad-e a fákat és cserjéket bántani?

3. A zöldséges- vagy konyhakert.

A zöldséges- vagy konyhakertben termelnek borsót, babot (paszulyt), lencsét, salátát, kalarábét, sárgarépát, káposztát, vöröshagymát, fokhagymát, retket, zellert, petrezselymet, spárgát, krumplit, ugorkát és tököt. Ezek konyhai vetemények. A konyhai veteményeket minden évben újra kell vetni vagy ültetni. A bab hüvelyben terem. A borsó és a lencse is hüvelyben teremnek. Ezek azért hüvelyes vetemények. A hüvelyes vetemények jó főzeléket adnak.

*Bab, borsó és lencse Mindhármát megfőzi
Hüvelyes növények. Anyánk főzeléknek.*

Közmondás: Borsót hányt a falra.

Beszélgetés.

Mit termelnek a zöldséges- vagy konyhakertben? Mik ezek? Mit kell a konyhai veteményekkel minden évben csinálni? Miben terem a bab? Hát a borsó és lencse? Milyen vetemények ezek azért? Mit adnak a hüvelyes vetemények?

Háziállatok.

A háznál élő állatokat háziállatoknak nevezük. A háziállatok hasznosak. Mint sok más állat, úgy a háziállatok is tüdővel lélekeznek. Vérük piros és meleg. Vannak négylábú és kétlábú háziállatok. Négylábú háziállatok az emlősök. Kétlábú háziállatok a háziszárnyasok vagy baromfiak. Az állatok szabadon mozoghatnak. — Az állat is érzi a fájdalmat. Az állatot azért nem szabad bántani.

*A háziállatnak
Igen nagy a haszna;
Nagyot vétkezik hát,
Aki bántalmazza.*

Beszélgetés.

Minek nevezzük a háznál élő állatokat? Milyenek a háziállatok? Mivel lélekeznek a háziállatok? Milyen a vérük? Milyen háziállatok vannak? Melyek a négylábú háziállatok? Melyek a kétlábú háziállatok? Hogyan mozoghatnak az állatok? Mit érez az állat is? Szabad-e az állatot bántani? Miért nem?

1. Emlősök.

A tehén, az ökör, a bika, a bivaly, az üsző, a tinó, a ló, a szamár, az öszvér, a juh (kos, ürű), a kecske, a disznó vagy sertés, a kutya vagy eb és a macska háziállatok. Az emlősállatok eleven fiaikat hoznak a világra (ellenek, kölykeznek, fiadzanak), melyeket emlőikből tejjel szoptatnak (táplálják).

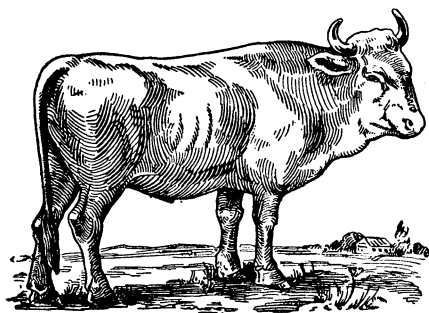
Km.: **Kecske se menne a vásárra, ha nem hajtanák.**

Beszélgetés.

Melyek a házi emlősállatok? Mit csinálnak az emlősállatok? Mivel táplálják az emlősök fiaikat? Miből táplálják az emlősök fiaikat tejjel?

A tehén.

A tehén nem szép, de nagyon hasznos állat. Van feje, nyaka, dereka, négy lába és farka.

Fején két üres szarva, lábain pedig két-két körme vagy csülke van. Otromba testét szőr fedi. Színe különböző. A tehén szelíd állat. Eledele: széna, sarjú, fű, korpa,

krumpli és lóhere. Eledelét kétszer rágja meg, azaz kérődzik. A tehenet megfejik. Tejéből vaját köpülnek és túrót öntenek. A tehén fiának borjú

a neve. A fiatal tehénnek üsző a neve. A tehén szarvasmarha. Az ökör is szarvasmarha. Az ökör nagyobb és erősebb a tehénnél. Az ökröt csak teherhúzásra használják. A tehén és az ökör bőréből csizmát és cipőt (lábbelit), faggyújokból szappant és gyertyát, szarvaikból pedig gombot és fésűt csinálnak. A tehén és az ökör ezenkívül trágyájával is használ az embernek. A tehén bög. Az ökör is bög.

*Nem szép állat ugyan
A mi tehenünk,
De azért elég sok
Hasznot hajt nekünk.*

*Faggyújából szappant
És gyertyát nyerünk;
Szarva pedig fésűt
S gombot ad nekünk.*

*Teje, vaja, húsa
Eledelt adnak,
Erős bőréből meg
Lábbelit varrnak.*

*Végre trágyájának
Is vesszük hasznát;
Becsüljük meg tehát
Az istenadtát.*

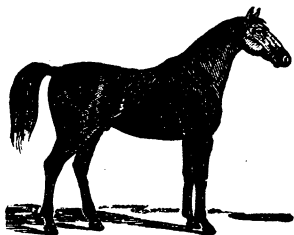
Közmondás: Fekete tehénnek is fehér a teje.

Beszélgetés.

Milyen állat a tehén? Melyek a részei? Mi fedi otromba testét? Milyen a színe? Hány szarva van? Milyenek a szarvai? Hány köröm vagy csülök van mindegyik lábán? Mi az eledele? Mit csinál az eledelel? Mit csinálnak a tehénnel? Mit csinálnak a tejéből? Mi neve a tehén fiának? Mi neve a fiatal tehénnek? Mi a tehén? Mi az ökör is? Mire használják az ökröt? Mit csinálnak a tehén és az ökör bőréből? Mit csinálnak faggyújokból? Hát szarvaikból mit csinálnak? Ezenkívül még mivel használ a tehén és az ökör az embernek? Mit csinál a tehén? Mit csinál az ökör is?

A ló.

A ló a legszebb háziállat. A ló tanulékony, hű, okos, büszke és bátor állat. Lábain csak egy-egy köröm vagy pata van. Mint a tehén, úgy a ló is évenként egyet ellik. Fiának csikó a neve. A ló testét szőr fedi. Nyakán sörény van. Színe különböző. Vannak fehér, fekete, barna (pej), fakó, szürke és tarka lovak. A ló-növényekkel él, de nem kérődzik. Némely ló rúg. Gyermekek azért nem szabad közel menni a lóhoz. A ló húzza a kocsit, a hintót, a szánt, az ekét és a boronát. A lovon lovagolnak is. A lovaglásra használt lovat paripának hívják. Bőrét, szőrét, sőt trágyáját is használják. Húsa, amint mondják, édeses. A ló nyerít. A ló rokona a szamár. A szamár kisebb és gyengébb a lónál.

*Szép állat a mi pej lovunk
Igen nemes fajta.
Mint a villám, mint a szélvész
Lovagalok rajta.*

Közmondás: Ahol ló nincs, ott szamár is elkel.

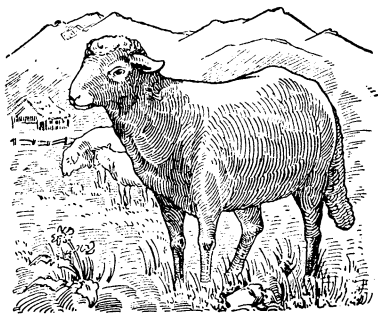
Beszélgetés.

Milyen állat a ló? Milyen a ló? Hány köröm vagy pata van mindegyik lábán? Hányat ellik a ló évenként? Mi neve a ló fiának? Mi fedi a ló testét? Mi van a nyakán? Milyen a ló színe? Mivel él a ló? Szabad-e

gyermeknek a lóhoz közel menni? Mit húz a ló? Mit csinálnak a lovon? Minek hívják a lovaglásra használt lovat? A lónak még mijét használják? Milyen a ló húsa? Mit csinál a ló? Milyen a szamár?

A juh.

A juh együgyű és jámbor állat. Testét gyapjú fedi. A gyapjából posztót gyártanak. A posztóból

ruhát varrnak számunkra. Beleiből hegedűhúrokat sodor-
nak. A juh kétsülkű állat. Fiát báránynak hívják. A juh növényekkel él és kérődzik. Húsa izletes. Bőrét, faggyúját és trágyáját is használ-

ják. A juh nagyon hasznos állat. Az anyajuhot birkának, a hímjuhót kosnak nevezik. A kos nagyobb és erősebb a birkánál. A juhok akolban hálnak. Hangjuk bégetés.

*Szeretem én a birkát,
Különösen a gyapját.
Ebből posztót gyártanak
Újfajta jó ruhának.*

*Jó falat a húsa is, Húrt is ad hegedűre,
Kiváltképen, hogyha friss; Trágyát meg a mezőre.
A teje is nagyon jó, Együgyű állat ugyan,
Abból lesz a juhtúró. De azért nagy haszna van.*

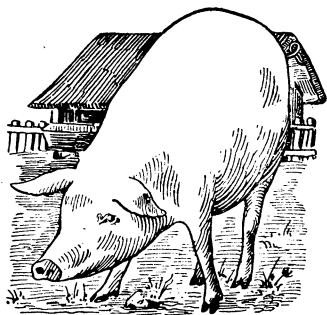
Közmondás: Pásztor virrasszon, mikor a nyáj alszik.

Beszélgetés.

Milyen állat a juh? Mi fedi a testét? Mit gyártanak a gyapjából? Mit varrnak a posztóból? Mit sodornak a beleiből? Minek hívják a juh fiát? Mivel él a juh? Milyen a húsa? A juhnak még mijét használják? Minek nevezik az anyajuhot? Minek nevezik a hímjuhót? Milyen a birka? Milyen a kos? Hol hálnak a juhok? Mi a hangjuk?

A disznó.

A disznó ronda, de nagyon hasznos állat. Színe fehér, fekete, vörös vagy tarka. Feje nagy.

Fején ormány van, mellyel a földet feltúrja. Lábain négy-négy csülök van. A disznó igen szapora állat. A koca 9—15 malacot fiadzik egyszerre. Hangja rőfögés. A disznó mindent eszik. Legjobban meghízik a

kukoricától, makktól és répától. Húsa, különösen sonkája, izletes eledel. Sertéjéből keféket, beleiből kolbászt csinálnak. A disznót éjjelre ólba zárják. A vaddisznó nagyobb és erősebb a házidisznónál.

*Állataink között
Legrondább a disznó.
Róla példát venni,
Tudom, nem volna jó.*

*Máskülömben nagyon
Hasznos háziállat;
Ha meghízik, sok zsírt
És jó húst szolgáltat.*

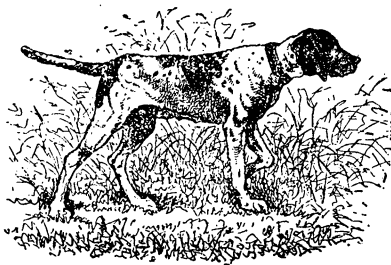
Közmondás: Éhes disznó makkal álmodik.

Beszélgetés.

Milyen állat a disznó? Milyen a színe? Mit csinál az ormányával? Hányat fiadzik a koca egyszerre? Mi a hangja? Hány csülke van? Mit eszik a disznó? Mitől hízik meg legjobban? Milyen a húsa, különösen a sonkája? Mit csinálnak sertéjéből? Mit csinálnak a beleiből? Hová zárják éjjelre a disznót? Milyen a vaddisznó?

A kutya.

A kutya őrzi gazdája házát. A kutya nagyon hű és hasznos állat. A kutyának van feje, nyaka,

törzse, négy lába és farka. Szájában erős fogak, lábain pedig karmok vannak. Színe különböző. Eledele hús, kenyér és más ételek. A kutya ugat; néha vonít. A

kutyának több faja van; ú. m. házikutya, juhászkutya vagy komondor, agár, vizsla és mészároskutya. Némely kutya harap. A kutyát azért nem szabad ingerelni. A veszett kutya harapása veszélyes. A kutya rokonai: a róka és a farkas. Ezek vad állatok.

*Kutyától a koncot ne szánd;
Tőle kár nem hárul reád.
Házad őrzi, tolvajt riaszt,
Míg alszol, ő ébren virraszt;
S a hűségben nincsen párja;
Legyen hát gondod kutyádra.*

Közmondás: Kutyából nem lesz szalonna.

Beszélgetés.

Mit csinál a kutya? Milyen a kutya? Mije van a kutyának? Mik vannak a szájában? Hát a lábain mik vannak? Milyen a színe? Mi az eledele? Mit csinál a kutya? Milyen kutyák vannak? Szabad-e a kutyát ingerelni? Miért nem? Milyen a veszett kutya harapása? Melyek a kutya rokonai? Milyen állatok a róka és a farkas?

A macska.

A macska egeret fog. A macska azért hasznos állat. A macska megeszik mindenfélét. Legjobban a húst és a tejet szereti. Lábain karmok vannak. Karmait behúzhatja és kinyújthatja. Karmailal karmol. A macska néha megkarmolja saját gazdáját is. A macska ravas. A macska nyalánk (torkos) és hűtlen is. Fiát cicuskának hívják.

A macska nyávog és dorombol. Macskaféle állatok: az *oroszlán* és a *tigris*. Ezek sokkal nagyobbak mint a házimacska és vadak.

*Macskánk fogdos egeret
Házban, csűrben eleget.
Szeretné is jó anyánk,
Ha nem volna oly nyalánk.*

*A minap is elverte,
Mert a tejet megette.
Úgy kell neki, miért is
Nyalakodik a hamis.*

Km.: Táncolnak az egerek, ha macskát nem sejtenek.

Beszélgetés.

Mit fog a macska? Milyen állat azért a macska? De milyen a macska? Mit eszik a macska? Mit szeret a macska legjobban? Mik vannak a lábain? Mit csinál a karmaival? Mit csinál néha a macska? Minek hívják a fiát? Mit csinál a macska? Nevezz macska-féle állatokat! Milyenek ezek?

2. Háziszárnyasok vagy baromfiak.

(Aprómarha, majorság.)

A lúd, a kacska vagy ruca, a tyúk, a kakas, a pulyka és a páva *háziszárnyasok* vagy *baromfiak*. A baromfiak tojásokat raknak (tojnak). A tojásokat kiköltik. Testüket toll fedi. Van szárnyuk, mellyel repülni tudnak. A szárnyasállatokat *madaraknak* hívják. — A háziszárnyasok korán kelnek.

Szól a kakas virradóra:

Kikerikí — négy az óra.

Fiúk, lányok ébredjétek

És hamarosan keljétek!

A kis méhe is fel van már,

S rendes munkája után jár.

Kövessétek a példáját,

Majd veszitek egykor hasznát.

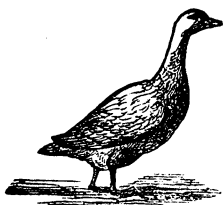
Közmondás: Ki korán kel, aranyat lel.

Beszélgetés.

Milyen állatok a lúd, a kacsza vagy ruca, a tyúk, a kakas, a pulyka és a páva? Mit csinálnak a baromfiak? Mit csinálnak a tojásokkal? Mi fedi a baromfiak testét? Mijük van a baromfiaknak? Mit csinálnak a szárnyukkal? Minek hívják a szárnyasállatokat? Mikor kelnek a háziszárnyasok?

A lúd.

A lúd házimadár. Csőre széles, nyaka hosszú, szárnyai nagyok. Ujjai között úszóhártyák vannak. A lúd úszómadár. A lúd (tojásokat) tojik. A tojásokat kikölti. A fiatal ludat libának hívják. Húsa és zsírja eledelül szolgál. Tollát ágyneműbe használják. A lúd gágog és sziszeg. A lúd füvet eszik. A lúd a magot is szereti. A hímnek gunár a neve. A gunár valamivel nagyobb az anyalúdnál. A vadludak költözőmadarak. A lúdtartás nem jár nagy költséggel.

Mi ez?

*Elég hasznot hajtok én Zsírom s húsom igen jó
Szegénynek, gazdagnak. Eledelt nyújt nekik;
Az emberek énreám A tollamat pediglen
Nem panaszkodhatnak. Ágyneműbe teszik.*

*E mellett a tartásom
Sem jár nagy költséggel;
Vétkezik hát, ki engem
Bántani merészel.*

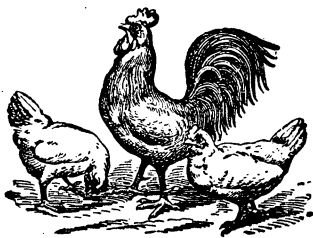
Közmondás: Sok lúd disznót győz.

Beszélgetés.

Milyen madár a lúd? Milyen a csőre? Milyen a nyaka? Milyenek a szárnyai? Mik vannak az ujjai között? Mit csinál a lúd a tojásokkal? Minek hívják a fiatal ludat? Miül szolgál a húsa és a zsírja? Mibe használják a tollát? Mit csinál a lúd? Mit eszik a lúd? Mit szeret még a lúd? Mi neve a hímnek? Milyen a gunár? Mik a vadludak? Nagy költséggel jár-e a lúd-tartás?

A tyúk.

A tyúk is házimadár. A tyúknak van feje, csőre, teste, két lába, két szárnya és farka. Fején vörös és húsos taréja van, álla alatt pedig két kis cafatja. Némely tyúknak búb van a fején. A fiatal tyúknak jérce a neve. A tyúkfióknak csirke a neve. A tyúk húsa és tojásai jók. A tyúk magvakkal él, de megeszi a gilisztát is. Ezt a földből kaparja ki. A tyúk kodácsol. A tyúk párja a kakas. A kakas nagyobb, mint a tyúk. A kakas kukoríkol.

*Kicsiny állat a mi tyúkunk,
Ámde nagy a haszna;
Sok tojást s ha leölik, húst
Ád az istenadta.*

*Szereti is édes anyánk
Az ő kis jószágát:
Napközben többször szór
Kukoricát, árpát. [neki]*

Közmondás: Amely tyúk sokat kárál, keveset tojik.

Beszélgetés.

Mi a tyúk? Melyek a részei? Mije van a fején és az álla alatt? Némely tyúknak mije van a fején? Mi neve a fiatal tyúknak? Mi neve a tyúkfióknak? Milyen a tyúk húsa és a tojásai? Mivel él a tyúk? Honnan kaparja ki a gilisztát? Mit csinál a tyúk? Mi a tyúk párja? Milyen a kakas? Mit csinál a kakas?

3. Kártevő és alkalmatlan állatok.

A házban és a ház körül kártevő és alkalmatlan állatok is élnek. Ilyenek: az egér, a patkány, a légy, a pók, a bolha, a poloska és a csótán.

Ezek nem háziállatok. Csak a hasznos állatok háziállatok. Az egér lyukat ás magának. Abban lakik. Az egér szürke. Az egér mindent összerág,

azért kártevő. A patkány is kártevő. Az egereket és patkányokat azért pusztítják. A légy mindent berondít. A légy alkalmatlan. A bolha és a pók is alkalmatlanok. A poloska és a csótán undorító állatok.

*Az egérke kicsiny állat,
Mégis mindent összerághat.
Üldözik is az emberek,
Irtogatják, ahol lehet.*

*Kelepcével is fogdossák,
Méreggel is elpusztítják.
A macska is meg-meglesi,
Kiöldösi és megeszi.*

Közmondás: Szegény, mint a templom egere.

Beszélgetés.

Milyen állatok élnek a házban és a ház körül még? Mit csinál az egér? Hol lakik az egér? Milyen színe van az egérnek? Milyen az egér? Milyen a patkány is? Mit csinálnak azért az egerekkel és a patkányokkal? Milyen a pók és a bolha is? Milyen a légy? Mit csinál a légy? Milyen állat a poloska és a csótán?

III. A község.

Az én falum. Szülőföldem.

1.

A község város vagy falu. A én községem *falu*. Falumnak *Boldogfalva* a neve. Én Boldogfalván nemcsak lakom, hanem születtem is. Boldogfalva azért szülőhelyem vagy *szülőföldem*. Édes szüleim és rokonaim is itt laknak. Falumat azért nagyon szeretem. Falumban sok család lakik. A hozzánk közel lakó családok a *mi szomszédaink*. Jó szomszédok szeretik és segítik egymást.

Házunk mellett jobbról és balról más házak is vannak. A házak sorban állnak egymás mellett és *házsor* képeznek. A két házsor közt van az *utca*. A utca közepén van a *kocsiút*. A házak mellett van a *gyalogjáró* vagy *gyalogút*. A gyalogjáró szélén akácfa, néhol pedig hársfa vannak.

Falumnak három utcája van: a *Nagy-utca*, a *Malom-utca* és a *Szél-utca*. A Nagy-utca Boldogfalvának legszelesebb utcája. A Nagy-utcán van

egy kis tér. Ezen a téren van a *templom* és a *paplak*. Ugyancsak e téren van a *Szentháromságsszobor* is. Mi a Malom-utcában lakunk. Falum nem nagy. Házai nagyrészt földszintesek és zsúpfedelűek. Csak kevés ház van zsindellyel és cseréppel fedve. Tótajkú lakóinak legnagyobb része földművelő és állattenyésztő parasztember. Ezek mellett lakik falunkban egy szatócs, egy mészáros, egy csizmadia, egy szabó, egy kovács és néhány pásztor-ember; ú. m. juhász, kondás, csordás, csósz stb. és vagy tíz cigánycsalád. Ezeknek egyik része szegkovács, másik része pedig vályogvető.

Falum végén *feszület* van. Mikor mellette elmegyek, keresztet vetek.

Boldogfalvához több *puszta* (tanya, szállás) is tartozik. Ezek közt legnagyobb az *Almás-puszta*.

Áldott az én szülőföldem, Szeretem is a lelkemből
Áldott a határa. És meg is fogadom,
Nem találsz az egész földön Hogy e földet, drága földet
Annak a párjára. Soha el nem hagyom.

Beszélgetés.

Mi a község? Mi a te községed? Mi neve a te faludnak? Hol lakol és hol születted is? Mi azért neked Boldogfalva? Kik laknak még itt? Szereted-e falodat? Kik laknak faludban? Kik a hozzátok közel lakó családok? Mit csinálnak a jó szomszédok? Mik vannak házatok mellett jobbról és balról? Hogyan állanak a házak és mit képeznek? Mi van a két házsor közt? Mi van az utca közepén? Mi van a házak mellett? Mik vannak a gyalogjáró szélén? Hány utcája

van faludnak? Melyek azok? Melyik Boldogfalvának legszélesebb utcája? Mi van a Nagy-utcán? Mi van ezen a téren? Még mi van ezen a téren? Mely utcában laktok ti? Milyen a falud? Milyenek a házai? Sok ház van-e zsindegyel vagy cseréppel fedve? Mik tótajkú lakóinak legnagyobb része? Még kik laknak falutokban? Mi van falud végén? Mit csinálsz, mikor a feszület mellett elmégy? Mik tartoznak még Boldogfalvához? Melyik ezek közt a legnagyobb?

2.

Falum mellett patak folyik. Neve *Szentlélek-patak*. A Szentlélekpatak elég nagy. Malmot is hajt. Ez *vízimalom*. Van *gőzmalom* is. A malomban őrlik a gabonát. A megőrölt gabona adja a lisztet.

Falum szélén van a *temető*. Ide temetik a halottakat. A temetőben sok *sírdomb* van. Minden sír mellett van egy síremlék: *fejfa* vagy *sírkő*. Ezen áll annak a neve, aki ott nyugszik. Némely sír mellett szomorúfűzfa van. Temetőnket *kerítés* veszi körül. Ez *kőkerítés*. Van még *deszkakerítés*, *léckerítés*, *drótkerítés* és eleven sövény (kerítés) is. Temetőnk mellett van egy házikó. E házikóban lakik a *temetőőr* (*sírasó*). Temetőnkben *kápolna* is van.

Ahol az én bölcsőm ringott Más vidéknek, más hazá-
Csecsemő-koromban, Nincsen olyan napja. [nak
Az én lelkem arra gondol, Aki tud forrón szeretni,
Szivem lánggra lobban. Soha el nem hagyja.

Beszélgetés.

Mi folyik falud mellett? Mi a neve? Milyen a Szentlélekpatak? Mit hajt? Milyen malom ez? Milyen malom van még? Mit csinálnak a malomban? Mit ad a megőrölt gabona? Mi van falud szélén? Mit csinálnak itt? Mi van a temetőben? Mi van minden sír mellett? Mi áll ezen? Mi van némely sír mellett? Mi veszi körül a temetőket? Milyen kerítés ez? Milyen kerítés van még? Mi van temetőnk mellett? Ki lakik ebben a házikóban? Mi van még a temetőnkben?

3.

Van Boldogfalvánál sokkal nagyobb község is. Ennek *város* a neve. Budapest város. Pozsony, Nagyszombat, Nyitra, Trencsén és Besztercebánya is városok. A városban már emeletes házak és itt-ott gyárak is vannak. Lakói közt sok a tanult ember (pap, tanító, tanár, orvos, ügyvéd, mérnök, hivatalt viselő emberek vagy tisztviselők), a kereskedő, az iparos, a napszámos és egyéb munkásember. Némely városban sok katona is van. A katonák kaszárnyában laknak. A városban vásárokat tartanak. Van hetivásár és nagy vagy országos-vásár. A vásáron árulnak (eladnak) és vásárolnak (vesznek). Van kirakóvásár és marhavásár. A kirakóvásárt a *piactéren* tartják. A marhavásárt a városon kívül tartják.

*Ne menjen vásárra,
Kinek pénze nincsen.
Nem adnak nékie
Ott semmit se ingyen.*

Beszélgetés.

Milyen község van még? Mi ennek a neve? Nevezd városokat? Milyen házak vannak a városban? Mik vannak még itt-ott? Mik vannak lakói közt? Kik vannak még némely városban? Miben (hol) laknak a katonák? Mit tartanak a városban? Hányféle vásár van? Mit csinálnak a vásáron? Hol tartják a kirakóvásárt? Hol tartják a marhavásárt?

4. Falum elöljárósága.

Minden községnek s így Boldogfalvának is van *elöljárósága*. Elöljáróságunk tisztviselő-tagjai: *a bíró, a jegyző, a pénzbeszedő vagy pénztáros és az esküdtek*. A bíró vezeti a község ügyeit; ügyel arra, hogy rend és békesség legyen a községben és megbünteti azt, aki embertársát bántja vagy meglopja. A jegyző végzi az írásbeli hivatalos ügyeket. A pénztáros beszedi az adót és fizei a tisztviselőket. Az esküdtek kisebb ügyekben segítségére vannak a bírónak. Falumnak van ezen kívül *orvosa és közgyámja* is. Az orvos felügyel a tisztaságra és gyógyítja a betegeket. A közgyám kezeli az árvák vagyonát. Vannak végre községi *szolgák* (dobos, hajdú, kisbíró) is.

Az elöljáróság a községházán van. Községünk háza a Szél-utcában van. Ebben az utcában van iskolánk és a kórház is. A községháza az egész községé. Az iskola és a kórház is az egész községéi. Ezek azért *közös vagy középületek*.

Beszélgetés.

Mije van minden községnek s így Boldogfalvá-

nak is? Kik előljáróságunk tisztviselő-tagjai? Mit csinál a bíró? Mit csinál a jegyző? Mit csinál a pénzbeszedő vagy pénztáros? Mit csinálnak az esküdtek? Mit csinál az orvos? Mit csinál a közgyám? Mik vannak végre még? Hol van az előljáróság? Mely utcában van községünk háza? Mi van még ebben az utcában? Kié a községháza? Kiéi az iskola és a kórház is? Milyen épületek ezek azért?

5. Falum határa.

1.

A Szentlélekpatakon *hid* van. A hídon keresztül járunk a határba. A határban vannak a szántóföldek és rétek vagyis a *mező*, továbbá a *legelő*, a *szőlő* és az *erdő*.

A *szántóföldet* a földműves felszántja, gabonával (búza, rozs, árpa, zab) beveti és beboronálja. Mikor a gabona megéri, learatja és a csűrben vagy a szérűn kicsépeleli. Szántóföldön terem a gabonán kívül továbbá a répa, a burgonya (krumpli), a bab vagy paszuly, a lencse, a borsó, a kender, a len, a kukorica, a dohány stb. Ugyancsak szántóföldön terem a konkoly, a piros pipacs, a kék búzavirág, a csalán és sok mérges növény is, milyenek a bürök, a nadragulya, a maszlag stb.

Réten terem a fű. Fűből, ha lekaszálják és a napon száradni hagyják, lesz a széna és a sarjú.

A *legelőn* legelnek a tehenek, az ökrök, a lovak, a juhok, a kecskék és a disznók.

A *szőlőben* (szőlőskertben) terem a szőlő. A szőlőt kisajtolják. A szőlő leve a must. Mustból lesz a bor.

Az erdőből tűzifát hoznak. Erdei fák: a *tölgy*, a *bükk*, a *fenyő*, a *nyírfa*, a *nyárfa*, a *jegenyefa* stb. A fenyő tűlevelűfa, a többi mind lombosfa. Az erdön bokrok és cserjék is vannak, milyenek: *kökény*, *boróka*, *mogyoró* stb. Némely helyen meg *málna*, *szeder*, *áfonya*, *földi eper (szamóca)* és *gomba* terem. Van megehető és mérges gomba.

A határ talaja nem mindenütt egyforma jó vagy termékeny. Legtermékenyebb a fekete föld vagy televénytalaj. Kevésbé termékeny az agyag- és a homoktalaj.

*Sok virággal ékes
Kis falum határa,
Te vagy szívem, lelkem
Szép, erős, nagy vára.*

<i>Te vagy ifjúságom</i>	<i>Drága kis falucskám,</i>
<i>Minden boldogsága;</i>	<i>Édes szülőhelyem,</i>
<i>Te vagy életemnek</i>	<i>Itt akarok élni</i>
<i>Nevelő dajkája.</i>	<i>Teljes életemben.</i>

Beszélgetés.

Mi van a Szentlélekpatakon? Hová járunk a hídon keresztül? Mik vannak a határban? Mit csinál a földműves a szántófölddel? Mit csinál, mikor a gabona megéri? Mi terem a gabonán kívül még a szántóföldön? Mi terem még szántóföldön? Mi terem réten? Mi lesz a fűből, ha lekasálják és a napon száradni hagyják? Mik legelnek a legelőn? Mi terem a szőlőben? Mit csinálnak a szőlővel? Mi a szőlő leve? Mi lesz a mustból? Mit hoznak az erdőből? Nevezd erdei fákat!

Milyen fa a fenyő? Milyenek a többi fák? Mik vannak még az erdőn? Mi van még némely helyen? Milyen gomba van? Egyforma jó vagy termékeny a határ talaja vagy földje? Melyik föld a legtermékenyebb? Melyik a kevésbé termékeny? Milyen talaja van a mi határunknak?

2.

Határunk *dűlőkre* van felosztva. A Felsődűlőn vannak a búzaföldek. Az Alsődűlőn vannak a kukoricaföldek és a kenderföldek. A Mocsárdűlőn vannak a káposztaföldek. A Marhadűlőn vannak a rétek és a legelő.

A dűlők közt *utak* vannak. A *dűlő- vagy mezei utak* nincsenek kövecsezve (kavicsolva). A dűlőutakon azért száraz időben nagy a por, esős időben pedig nagy a sár. Vannak kövecsezett utak is. Ezek az *országutak*. Országutaknak azért nevezük, mert az egész országon vezetnek keresztül. Vannak még *vasutak* és *víziutak* is. A vasúton gőzkocsik járnak. A vasúton nagyon gyorsan lehet utazni. Víziutak a folyók. Sok folyón tutajok járnak. A *Garam-* és a *Vágfolyókon* is járnak *tutajok*. A tutajokon leginkább fát szállítanak. A nagyobb folyókon és folyamokon *hajók* közlekednek.

Határunkban *gyalogutak* is vannak. A gyalogút keskeny. A gyalogút annyira keskeny, hogy azon csak egymás után járhatnak az emberek.

A kocsíút mellett jobbról és balról *árok* van. Ebbe folyik az esővíz az útról. Az utat az *út-kaparó* gondozza.

Mi ez?

*Úton megyen, úton halad,
Hol lassan megy, hol meg szalad;
Füle négy, szeme négy,
Körme pedig huszonnégy.*

(σπαοι σα οτ)

Beszélgetés.

Mire van felosztva határunk? Mik vannak a Felsődülön? Mik vannak az Alsődülön? Mik vannak a Mocsárdülön? Mik vannak a Marhadülön? Mik vannak a dülők közt? A dülő- vagy mezei utak kövecsezve vannak-e? Mit tudunk azért ezekről? Milyen utak vannak még? Miért nevezzük ezeket országutaknak? Milyen utak vannak még? Milyen kocsik járnak a vasúton? Hogyan lehet a vasúton utazni? Ki közületek utazott már vasúton? Mik víziutak? Mik járnak sok folyón? Mely folyókon járnak tutajok? Mit szállítanak tutajokon leginkább? Mik közlekednek a nagyobb folyókon és folyamokon? Milyen utak vannak még határunkban? Milyen a gyalogút? Milyen keskeny a gyalogút? Mi van a kociút mellett jobbról és balról? Mi folyik ebbe? Ki gondozza az utat?

3.

A határ felülete néhol lapályos, sík, néhol pedig emelkedett. Az emelkedett helyet *halomnak*, *dombnak* vagy *hegynek* mondjuk. A domb magasabb a halomnál. A hegy magasabb a dombnál. Lapályos, sík föld a *völgy*. Völgyben vannak a szántóföldek és rétek (kaszálók).

Hegyekből ássák a vasat, a kőszenet, a mészkövet, a márványt, a sót, az aranyat, az ezüstöt, a rezet, az ólmot stb. Ezek *ásványok*. Az *ásványok* nagyon hasznosak.

Vasból készül a szeg, a patkó, az eke, a borona, a kapa, a kasza, az ásó stb. *Kőszénnel* tüzelünk. *Kőszénből* készül a világító *gáz* is. A *mészkőből* meszet égetnek. A *márványból* szobrokat és sírköveket faragnak. A *sót* ételekbe használják. *Sótalan* étel nem izlik. *Aranyból* és *ezüsből* pénzt vernek és ékszereket készítenek. *Rézből* készül a harang, az üst, a mozsár stb. *Ólomból* készül a puskagolyó és sok más tárgy.

A hegy tetejét nevezzük *csúcsnak*, lejtős részeit *hegyoldalnak*, legalsó részét pedig *hegyláb*nak vagy *hegytőnek*. A hegyek tetejét és oldalát többnyire erdő borítja. Ilyen erdő a mi határunkban a *Káprás* is.

*Gyermek! ne tégy sehol rosszat;
Erdő, mező elárulhat.
Akár hegyen, akár völgyben,
Mindenütt lát téged Isten.*

Beszélgetés.

Milyen a határ felülete? Milyen a mi határunk felülete? Minek mondjuk az emelkedett helyet? Milyen a domb? Milyen a hegy? Mi a lapályos vagy sík föld? Mik vannak völgyekben? Mit ásnak hegyekből? Mik ezek? Milyenek az *ásványok*? Mi készül *vasból*? Mit csinálnak a *kőszénnel*? Mi készül a *kőszénből*? Mit faragnak a *márványból*? Mibe használják a *sót*? Izlik-e a *sótalan* étel? Mit vernek és készítenek *aranyból* és

ezüstből? Mi készül rézből? Mi készül ólomból? Mi-
nek nevezzük a hegy tetejét, lejtős részeit, legalsó
részét? Többnyire mi borítja a hegyek tetejét és ol-
dalát? Milyen erdő van a mi határunkban?

4.

Határunk hegyes-völgyes. Határunk legma-
gasabb hegye a *Baráthegy*. A Baráthegyen haj-
dan vár — a *Bagolyvár* — volt. Romjai még
most is láthatók. A Baráthegy alján fakad a
Csurgó-forrás. A Csurgó vize nagyon jó. Egész
Boldogfalva ezt issza. Határunkban még több for-
rás van. Ezek mind egybe folynak és képezik az
Arany-csermelyt. Az Arany-csermely a Szentlélek-
patakba, ez pedig a Vágfolyóba folyik. Forrásból
lesz a csermely, a patak és a folyó. Ezek mind
folynak. Azért folyóvizeknek mondjuk. A folyó-
víznek van *medre*. A meder széleit *partnak* hív-
ják. Van jobb- és balpart. Ha a folyón lefelé
úszunk, jobbkezünk felé van a jobb- és balkezünk
felé a balpart.

Vannak *állóvizek* is. Állóvíz a *pocsolya*, a
mocsár és a *tó*. Legnagyobb állóvíz a *tenger*. Víz-
ben él a *ponty* vagy *potyka*, a *csuka*, a *harcsa*,
a *pisztráng* és sok más hal. A *rák* is vízben él.
Féreg és *bogár* is sok lakik vízben.

A vízben néhol száraz föld látható. Ennek
sziget a neve. Van *félsziget* is. A félszigetet csak
három oldalról határol víz.

A mi Csurgónk.

<i>A Csurgó vizének</i>	<i>Öntsd csak kis forrásom</i>
<i>Sehol sincsen párja;</i>	<i>Mennyei vizedet!</i>
<i>Ki csak egyszer itta,</i>	<i>Aldott legyen, aki</i>
<i>Mindig megkívánja.</i>	<i>Fakasztott tégedet.</i>

Beszélgetés.

Milyen a határunk? Melyik határunk legmagasab hegye? Mi volt hajdan a Baráthegyen? Mije láthatók még most is? Mi fakad a Baráthegy alján? Milyen a Csurgó vize? Ki issza ezt? Mik vannak még határunkban? Hová folynak ezek? Milyen csermelyt képeznek? Hová folyik az Arany-csermely? Hová folyik a Szentlélekpatak? Mi lesz a forrásból? Mit csinál a forrás, a csermely, a patak, a folyó? Milyen vizek ezek azért? Mije van a folyóvíznek? Minek hívják a meder széleit? Milyen part van? Hol van a jobbpart? Hol van a balpart? Milyen vizek vannak még? Nevezd állóvizeket! Melyik a legnagyobb állóvíz? Mik élnek vízben? Még mik élnek vízben? Mi látható néhol a vízben? Mi ennek a száraz földnek a neve? Mi a félsziget?

5.

A határban sok állat él. Mezőn él a négylábú állatok közül: *ürge, hörcsög, nyúl és róka*; a madarak közül: *pacsirta, barázdabillegető, fogoly és fűrj*; a hüllők közül: *béka, gyík és kígyó*. Erdőn él: a *farkas, a medve, a vaddisznó, az őz, a szarvas és a mókus vagy evet*; a madarak közül: a szépen énekelő *fülemile* vagy *csalogány*, a *rigó*, a *pintyőke*, az *ökörsem, a kakuk, a varjú, a szarka,*

a *bagoly* stb.; a rovarok közül: *vadméh* és *darázs*. Erdőn és mezőn élnek a következő rovarok: *pilangó* vagy *lepke*, *szúnyog*, *tücsök*, *szentjánosbogár*, *cserebogár*, *csiga*, *hangya*, *légy* stb. A határban és a ház körül él a *fecske* és a *veréb*. Mocsaras réten él a *gólya*.

A madarak közül a *fecske*, a *fülemile*, a *gólya* és még sok más ősszel elköltözik tőlünk melegebb vidékre, honnan csak tavasszal térnek vissza hozzánk. Ezek azért *költözőmadarak*.

*Szépen szól a fülemile
Falunk erdejében,
Hol fákon, hol meg bokroknak
A sűrűségében.*

*Fujja, fujja, egyre fujja Gondoljunk mi is Istenre,
A kis istenadta; Ki mindennel ellát:
Jóságáért az ég Urát Mondjunk reggel, délben, este
Dalban magasztalja. Egy-egy hálaimát.*

Beszélgetés.

Mi él a határban? Mik élnek a mezőn a négylábú állatok közül? Nevezz madarakat! Nevezz hüllőket! Nevezz erdőn élő négylábú állatokat! Nevezz madarakat! Nevezz rovarokat! Nevezz erdőn és mezőn élő rovarokat! Mik élnek a határban és a ház körül? Mi él mocsaras réten? Mit csinál a *fecske*, a *fülemile*, a *gólya* és sok más madár ősszel? Milyen madarak ezek azért?

IV. Járás, megye, ország.

1.

Lakóhelyünk körül más helységek vagy községek is vannak. Ezek lakóhelyünkkel együtt *járást* képeznek. Minden járásnak van székhelye. A járás székhelye az, hol a főszolgabírói hivatal van. A mi járásunk székhelye *Tótlak*. A járás feje a főszolgabíró. Több járás *megyét* képez. A megyének is van székhelye. A megye székhelye az, hol a megyeháza van. A mi megyénk székhelye *Magyarvár*. A megye élén főispán áll. Minden megyének királyi tanfelügyelője is van. A királyi tanfelügyelő felügyel a megye összes népiskoláira.

Beszélgetés.

Mik vannak lakóhelyünk körül? Mely helységek vagy községek vannak lakóhelyünk körül? Mit képeznek ezek lakóhelyünkkel együtt? Mije van minden járásnak? Mely járásban lakunk mi? Melyik a járás székhelye? Melyik a mi járásunk székhelye? Miért? Ki a járás feje? Mit képez több járás? Mije van a megyének is? Melyik a megye székhelye? Melyik a mi megyénk székhelye? Ki áll a megye élén? Kije van még minden megyének? Mit csinál a királyi tanfelügyelő?

2.

Megyénk határán túl más megyékbe jutunk. Valamennyi megye együttvéve *országot* képez. Mi Magyarországon lakunk. Magyarország a mi

édes hazánk. Mi mindnyájan e szép hazának gyermekei vagyunk. Hazánkat szeretjük. Aki hazáját nem szereti, az nem hű fia a hazának, az *hazaáruló*. A ország első embere a király. A királyt a következő cím illeti meg: apostoli felség. Magyarország székesfővárosa: *Budapest*. Budapest híres szép város. Itt lakik időnkint a király és itt vannak a legfőbb hivatalok. Itt tartják az országgyűlést is, hol a törvényeket alkotják.

Szeresd a hazát!

*Nincsen olyan ország
Széles e világon,
Mint az én szép hazám:
Nagy-Magyarországom.*

*Szívből is szeretem
És meg is ígérem,
Hogy a véremmel is
Bármikor megvédem.*

*Szeresd pajtás te is
E szépséges hazát:
Rólunk gondoskodó,
Hűséges, jó anyát!*

*Áldásait te is,
Mint én, úgy élvezed.
Hazaáruló vagy,
Hogyha nem szereted.*

Beszélgetés.

Hová jutunk megyénk határán túl? Mit képez valamennyi megye együttvéve? Hol lakunk mi? Mi nekünk Magyarország? Mely országnak a gyermekei vagytok ti mindnyájan? Szeretitek-e hazátokat? Mi az, aki hazáját nem szereti? Ki az ország legelső embere? Hogy hívják királyunkat? Milyen cím illeti meg a királyt? Melyik Magyarország székesfővárosa? Milyen város Budapest? Ki lakik itt időnkint? Mik vannak itt? Mit csinálnak az országgyűlésen?

V. Az ég, az égtájak, a levegő.

1. Az ég.

Nap, hold és csillagok.

Fölöttünk van az ég (menny). Az ég színe tiszta időben kék. Ahol az égbolt a földdel érintkezni látszik, addig terjed látásunk határa. Minél magasabb helyen állunk, annál messzebbre látunk, annál messzebbre terjed a látóhatár. Az égbolton látjuk a napot, a holdat és a csillagokat. A nap, a hold és a csillagok *égitestek*. A napot csak nappal látjuk. A nap világít és melegít. Világosság és melegség nélkül nem élhetnénk. A nap reggel kel és este nyugszik le. Ekkor látjuk az égen napkelte előtt a hajnalpírt és este napnyugta után az estipírt. A hold és a csillagok csak világítanak. A nap és a hold kerek tányérhoz hasonlítanak, A nap változatlanul kerek marad. A hold minden hónapban négyféleképpen változik. Mikor a hold egész tányérja fényes, akkor *holdtölte* van. Mikor egészen homályos, akkor *újhold* van. Némelykor a holdnak csak felét látjuk, máskor meg sarlóalakban fénylik az égen (első és utolsó negyed).

*Mikor az ég megharsan, Mikor az Úr meqbékül,
Isten szól a viharban. Lemosolyog az égből.
Szava dörgő kiáltás, Béke leng nagy világán,
Szeme fénye villámlás. Szeme fénye szivárvány.*

Beszélgetés.

Mi van fölöttünk? Milyen az ég színe tiszta időben? Meddig terjed látásunk határa? Honnan láthatunk messzebbre? Honnan terjed messzebbre a látóhatár? Mit látunk az égbolton? Milyen testek a nap, a hold és a csillagok? A napot csak mikor látjuk? Mit csinál a nap? Mit nem tehetnénk világosság és melegség nélkül? Mikor kel és mikor nyugszik le a nap? Mit látunk ekkor az égen? A hold és a csillagok csak mit csinálnak? Mihez hasonlít a nap és a hold? Milyen marad a nap? Hát a hold? Mi van akkor, mikor a hold egész tányérja fényes? Mi van akkor, mikor a hold egészen homályos? Némelykor hogyan látjuk a holdat?

2. Égtájak (világtájak).

Négy égtáj van: *Kelet, nyugat, dél és észak*. Kelet ott van, hol a nap kel. Nyugat ott van, hol a nap lenyugszik (leáldozik). Ha arccal kelet felé állok, akkor mögöttem van nyugat, jobbkezem felé dél és balkezem felé észak. Kelet a nyugatnak átellenében, észak a délnak átellenében fekszik. Észak és kelet közt van az *északkelet*. Észak és nyugat közt van az *északnyugat*. Dél és kelet közt van a *délkelet*. Dél és nyugat közt van a *délnyugat*. Ezek mellékégtájak, amazok pedig főégtájak. — A térképen is tudnunk kell, hogy merre vannak az égtájak. Így: fent van észak, lent van dél, jobbra van kelet és balra van nyugat.

<i>Északi szél esőrontó,</i>	<i>Keleti szél égderítő,</i>
<i>Délszaki szél esőhozó,</i>	<i>Nyugati szél hőenyhítő.</i>

Beszélgetés.

Hány égtáj van? Hol van kelet, nyugat, dél, észak? Minek átellenében fekszik kelet? Minek átellenében fekszik észak? Mi van észak és kelet közt? Mi van észak és nyugat közt? Mi van dél és kelet közt? Mi van dél és nyugat közt? Milyen égtájak ezek? Milyen égtájak a kelet, a nyugat, a dél és az észak? Merre van kelet az iskolaszobánkban? Merre van nyugat? Merre van dél? Merre van észak? Merre van téled az ajtó? Merre van a tábla, a szekrény, a kályha? Merre van a templom, a paplak, a vendéglő? Merre van észak a térképen? Merre van dél? Hol van kelet? Hol van nyugat?

3. A levegő.

Levegő mindenütt van. Itt a tanteremünkben is van levegő. De mi azért nem látjuk, mert láthatatlan. A levegő átlátszó is. Levegő nélkül nem élhetnénk. Csak a tiszta levegő egészséges. A tisztátlan levegő nem egészséges, sőt ártalmas. A levegő néha mozgásba jön. A levegő mozgását szélnek hívjuk. A nagyon erős szélnek vihar a neve. A gyenge szélnek szellő a neve. A szél tisztítja a levegőt. A szél tehát hasznos. Levegőben van a köd, a harmat, a felhő, az eső, a hó, a jégeső. Levegőben van a zivatar, a villámlás, a mennydörgés és a szivárvány is. Ezek *égitünemények*.

*A tiszta levegő
Tüdönk tápláléka.
A jóságos Isten
Adja ajándékba.*

*Ne is vonjuk meg hát
Egy percig se tőle;
Adjuk neki mindig
A javát belőle.*

Közmondás: Ki szelet vet, vihart arat.

Beszélgetés.

Mi van mindenütt? Mi van itt a tantermünkben is? Miért nem látjuk a levegőt? Milyen a levegő még? Mit nem tehetnénk levegő nélkül? Csak milyen levegő egészséges? Milyen levegő nem egészséges, sőt ártalmas? Minek hívják a levegő mozgását? Mi a vihar? Mi neve a gyenge szélnek? Mit csinál a szél? Milyen tehát a szél? Mi van levegőben? Mi van még a levegőben? Mik ezek?

Isten műve.

*„Akármerre nézünk,
Akármerre járunk,
Mindenkor Istennek
Művére találunk.*

*A mező legkisebb
Virága is így szól:
Ó, el ne felejtkezzél
Isten jóságáról.“*

Közmondás: Ki Istenben bíz, nem csalatkozik.

Második rész.

Mesék és elbeszélések.

1. A légy és a kis fiú.

Egy kis légy az égő gyertya körül röpködött. Az asztalnál egy kis fiú ült. Ez úgy intette a legyet: „Te kis légy, ne röpködj oly közel a gyertya lángjához, mert megégsz.“ De a kis légy nem hallgatott a kis fiú szavára. Addig röpködött ide s tova a gyertya körül, míg elperzselte a szárnyát s a lángba esett.

„Nem mondtam?“ szólt szomorúan a kis fiú. De hiába búsult; a gondatlan legyecske odaveszett, mert nem fogadott szót.

*Ki nem hallgat a szóra,
Érdemetlen a jóra.*

Beszélgetés.

Mi a címe ennek az olvasmánynak? (Ennek az olvasmánynak a címe: A légy és a kis fiú.) Hol röpködött egy kis légy? Ki ült az asztalnál? Hogyan intette a kis fiú a kis legyet? Hallgatott-e a légy a kis fiú szavára? Mit csinált a kis légy? Mit szólt a kis fiú, mikor a kis légy elperzselte a szárnyát és a lángba esett? Milyen volt a kis légy? Mi ebből a tanulság? (Ebből a tanulság az, hogy . . .)

2. A tücsök és a hangya.

Hideg tél volt. Hó fedte a mezőt. A tücsöknek nem volt semmi ennivalója. Amikor bőviben volt, nem tett el semmit télire. Azért most koplalnia kellett. Nagy éhségtől gyötörve, elment a hangyához eledelt kérni.

— Hát te nem gyűjtöttél nyáron?

— Hiszen nem értem rá.

— Ugyan mi dolgod volt?

— Az aratóknak muzsikáltam.

— No hát, ha nyáron muzsikáltál, most itt a tél, táncolhatsz! Így szólt a hangya, de enni nem adott neki.

Aki nyáron nem gyűjt

Az éléskamrába,

Annak télen bizony

Felkopik az álla.

Beszélgetés.

Milyen idő volt? Mi fedte a mezőt? Mije nem volt a tücsöknek télen? Miért? Hová ment hát eledel kérni? Mit kérdezett a hangya a tücsöktől? Mit felelt neki a tücsök? Mit szólt erre a hangya? Mi ebből a tanulság?

3. A farkas meg a sas.

A farkas kéri a madarak királyát: „Taníts meg engem repülni!”

„Hát csak fogódzál bele a farkamba,“ mondja neki a sas. Hát beléfogódzott a farkába, aztán a sas vitte felfelé.

Mikor már jó magasan voltak, kérdi a sas a farkast: „Farkas koma, látod-e még a földet?“

— „Még látom.“

Megint viszi felfelé, megint kérdi a sas? „Látod-e még a földet?“

— „Még látom.“

Mennek feljebb; megint mondja a sas: „Látod-e még?“

— „Már nem látom.“

Erre azt mondja neki a sas: „No hát, most ereszd el a farkamat.“

A farkas csakugyan eleresztette s ment lefelé. Nagyon örült a farkas, hogy ily sebesen repül. Azt mondja egy tuskónak: Menj el előlem, mert agyonütlek.“ De biz a tuskó nem ment el előle. A farkas rávágódott s menten szörnyet halt.

Ne kívánj lehetetlent,

Avagy elérhetetlent!

Légy szerény s elégedett,

Úgy lesz boldog életed.

Beszélgetés.

Mire kérte a farkas a madarak királyát? Mit mondott? Úgy tett-e a farkas, amint a sas mondta neki? (Igen — áno). Hová vitte őt a sas? Mit kérdezt a sas a farkastól, mikor már jó magasan voltak?

Mit felelt a farkas? Mikor a farkas már nem látta a földet, mit tett vele a sas? Lefelé menet mit mondott a farkas egy tuskónak? Elment-e a tuskó előle? Mi történt a farkassal?

4. A galamb és a méh.

A vadász az erdön
Vadászott egy napon
S látta a galambot
Ülni egy fagallyon.

Rég fájt már a foga
Galambpecsenyére,
Fogta hát puskáját,
Hogy lelőjje véle.

A galamb csakugyan
Meg is járta volna,
Ha azt egy méhecske
Meg nem látta volna,

Ez, mint a galambnak
Régi igaz híve.

Rászállt a vadászra
S a kezét megcsípte.

A vadász megijedt
S puskája félresült.
Ez alatt a galamb
Gyorsan elmenekült.

Egyszer a méhecske
Is volt nagy veszélyben:
Beesett a tóba
Gazdája kertjében.

Látja ezt a galamb
A kert egy fájáról
S dob le egy levelet
Számára hálából.

Erre a méhecske
Mindjárt rá is mászott,
Honnan szerencsésen
A partra kiszállott.

Légy háladatos jóltevőid iránt!

5. A vadgalamb és a szarka.

A vadgalamb a szarkát kérte meg, hogy tanítsa meg őt fészekrakásra, mert ebben a szarka

nagy mester. A szarka igen szívesen elvállalta a tanítást. Fészekrakás közben, míg egy-egy gallyat helyére illesztett, mindig mondogatta a maga módján: „csak így, csak úgy, csak így, csak úgy!”

A vadgalamb pedig azt felelte: „Tudom, tudom, tudom.”

A szarka elhallgatta egy darabig, de utoljára megharagudott.

„Ha tudod, csináld!” s otthagya a fészket fele munkájában.

A vadgalamb azóta nem tudott ebből a mesterségből többet megtanulni.

Ahogy tanultad, úgy tudod.

Beszélgetés.

Mire kérte a vadgalamb a szarkát? Miért kérte erre éppen a szarkát? Elvállalta-e a szarka a tanítást? Mit mondogatott a szarka mindig fészekrakás közben míg egy-egy gallyat a helyére illesztett? Mit felelt erre a vadgalamb? Tetszett-e a szarkának a vadgalamb felelete? Mit tett tehát a szarka?

6. A barátság fogadása.

Egy kacska és egy tyúk holtig barátságot esküdtek egymásnak a szűk udvaron. Csakhamar magot szór a szolgáló az aprómarhának, s a két új barátné mérgesen civódik a szórt szemeken egymással. — „Asszonyaim!” kiált mosolyogva a

kakas, máskor a barátságot csak a magszórásig kell esküdni.

Verekedés, civakodás:

Mind a kettő csúnya szokás.

Annál szebb az egyetértés,

Az áldásthözó megférés.

Beszélgetés.

Mit esküdtek egy kacsá és egy tyúk egymásnak a szűk udvaron? Mit tett csakhamar a szolgálo? Mit csinált a két barátné? Hogyan szólt hozzájuk a kakas?

7. A holló és a róka.

Sajtot lopott (valahonnan) a holló. Felrepült egy fára, hogy ott megegye. Arra ment a róka s meglátta a hollónál a sajtot. Ő is étvágyat kapott rá. „Ugyan hogy lehetne azt a falatot elcsalni tőle?” — Így gondolkodott magában.

Szörnyen dicsérni kezdi hát a hollót. — „Milyen gyönyörű állat vagy te! Milyen szép a termeted, milyen fényesek a tollaid! Ha még énekelni is tudnál, te lennél a madarak királya.”

Fogott a hollón a hízélgés és elkezdett károgni. Alig tátotta ki azonban a száját, a sajtot elejtette. — A róka felkapta és nevetve odább állott.

A hízélgedőnek

Ne hallgass szavára!

Hidd el, hogy csak színlelt

Az ő barátsága.

Szava mézes-mázos,

De szíve kegyetlen;

Neki hitelt adni

Biztos veszedelem.

Beszélgetés.

Mit lopott a holló valahonnan? Hová repült a holló? Miért repült fel a fára? Mi látta a hollónál a sajtot? Mit gondolt magában a róka? Hogyan dicsérte tehát a hollót? Fogott-e a hollón a hízelgés? Mit tett tehát? De mi történt a sajttal? Mit tett a róka a sajttal?

8. Tisztaság.

Megmosdik a picinke lúd;

Uszkálni mily ügyesen tud.

Ki taníthatta reája?

Bizonyosan a mamája.

Megmosdik a fiók-macska;

Kivált, ha már nagyobbacska.

Ki taníthatta reája?

Bizonyosan a mamája.

Megmosdik a jó gyermek is;

Tudja, így lesz tiszta és friss.

Ki taníthatta reája?

Bizonyosan a mamája.

9. A nyúl.

Kemény téli idő volt. Nagy hó fedte az egész határt. A szegény nyúl nem talált semmi ennivalót sem az erdőn, sem a mezőn. Kénytelen volt belopódzni a faluba. Egy kertben talált is nagy szénakazlat. Jóízűen eddegelt belőle.

A kert gazdája másnap észrevette, hogy a

nyúl ott járt. Gondolta magában: „Holnap bizonyosan újra eljön a nyúl. Meglesem, agyonlövöm és a húsából jó pecsenyét süttetek.“

Amint a nap lenyugodott, a gazda fogta a puskáját s a kertbe ment. Ott lesbe állt s várta, mikor jön a nyúl. Nem is késett soká. Lassan és vigyázva ugrált közelebb-közelebb. Szegény nem vette észre, hogy lesnek rá. Odaült szépen a kazalhoz s jóízűen ette a szénát.

A vadász csak ezt várta. Fogta a puskáját, célozott s elsütötte a fegyverét. Aztán odasietett a kazalhoz. De a nyúlnak híre sem volt. Rosszúl célozott a vadász s a nyúl szerencsésen elmene-kült. Többé vissza se mert jönni.

Bizonyosan másutt talált ennivalót. De az is lehet, hogy éhen veszett a kemény télben.

*Adj az éhezőknek,
Ha kér, kenyeredből;
Áldást úgy remélhetsz
A te Istenedtől.*

Beszélgetés.

Milyen idő volt? Mi fedte az egész határt? Mit nem talált a szegény nyúl sem az erdőn, sem a mezőn? Hová lopódzott be tehát? Mi volt abban a kertben? Mit csinált a nyúl? Ki vette észre, hogy a nyúl ott járt? Mit gondolt magában a gazda? Hová ment tehát, amint a nap lenyugodott és mit vitt magával? Mit csinált a gazda a kertben? Eljött-e ismét a nyúl?

Észrevette-e a nyúl, hogy lesnek rá? Hová ült tehát és mit csinált? Mit csinált most a vadász? A fegyver elsütése után ott találta-e a nyulat a kazal mellett? Miért nem találta a vadász a nyulat a kazal mellett? Ezután is mert-e még visszajönni a nyúl? És hová lett?

10. A nyulaeska.

<i>Nyuszi, nyuszi, tapsifüles</i>	<i>Rettenetes muzsikaszó</i>
<i>Viszi az írháját.</i>	<i>Puska ropogása.</i>
<i>Jaj, de hamar, jaj, de gyors</i>	<i>El is búvik egy-kettőre,</i>
<i>Szedegeti lábát. [san</i>	<i>Hogy senki se lássa.</i>

11. A sánta kutya.

Volt egyszer egy sánta kutya. Ez a sánta kutya elindult világgá. Ment, ment, egyszer előtalált egy sánta macskát. Azt kérdi tőle a sánta macska: „Hová mégy kutya koma?”

„Megyek világgá.”

„Én is megyek, menjünk együtt.”

Mennek, mennek, mendegélnek. Egyszer csak kérdi a macska a kutyától: „Ugyan kutya koma, nem mondanád el, hogy sántultál meg?”

„El biz' én, kedves komám, ha meghallgatod.”

„Mikor még otthon voltam a gazdámnál, egy éjszaka észrevettem, hogy valaki ólalkodik a kerítés körül. Hát én csak kezdek ugatni, hogy gazdámat felébresszem. De a tolvaj megharagudott s egy rúddal leütötte a lábamat. — Hát te hogy sántultál meg?”

„Kedves komám, én bizony egy kis pecsenyét esentem, de a szolgáló észrevette s lábamhoz vágta a bárdot.“

„No, ha úgy van, — mondta a kutya — akkor fel is út, alá is út. Mi nem megyünk együtt.“

Ezzel a sánta kutya otthagya a sánta macskát az útfélen.

*Kerüld a rossz társaságot;
Javadra lesz, majd meglátod.*

Beszélgetés.

Hová ment egyszer egy sánta kutya? Mit talált elő a sánta kutya? Mit kérdezett a sánta macska a sánta kutyától? Mit felelt ez? Hát aztán mit kérdezett a macska a kutyától? Erre mit felelt a kutya? Hogyan beszélte el a macska, hogy ő hogy sántult meg? Mit csinált a kutya, mikor ezt meghallotta?

12. A róka és a réce.

A ravasz róka egyszer nagyon megéhezett. Elment zsákmányt keresni. Véletlen egy tóhoz érkezett. Meglátja, hogy a tó közepén egy réce (ruca) uszkál. Megáll és így szól a récéhez: „Jó napot, ruca asszony! már régen akartam önnel valamit beszélni. Ugyan kérem, jöjjön ki a partra csak egy pillanatra.“

Az okos réce hamar észrevette, mire fáj a róka bácsi foga; azért így felelt neki: „Róka bácsi, ön nagyon okos; én nem vagyok olyan okos; nem tudnék kérdéseire felelni. Jobb lesz,

ha mi távol maradunk egymástól, ön ott a tóparton, én pedig itt a tó közepén.“

Hamar megismerik azt, aki hamis és ravasz.

Beszélgetés.

Hová ment egyszer a ravasz róka, mikor megéhezett? Hová érkezett véletlen? Mit látott meg a tó közepén? Mit csinált ott a réce? Hogyan szólt a róka a récéhez? Mit vett észre az okos réce és mit felelt a rókának?

13. Ne igyatok szeszes italt!

Szíkora János *Nagymező* legvagyonosabb embere volt. Vagyonát nagy szorgalmával szerezte. Szíkora e mellet mértékletesen is élt. Szeszes italt sohase ivott. Ezt ő csak látásból ismerte. Nem úgy Kucsera Pál szomszédja. Kucsera szüleitől nagy vagyont örökölt s e feletti örömében inni kezdett. Nap-nap mellett részeg volt. A templomba sohase járt. Mindig csak a kocsmában ült s hol bort, hol sört, hol meg pálinkát ivott. A vizet igya meg a béka, szokta mondani. Nekem bizony kedvesebb a bor, a sör és a pálinka, mint a víz. Meg is járta szegény. A szeszes italtól nagybeteg lett s csakhamar elpusztult.

<i>Ha szomjajtok, mindig</i>	<i>Mert a szeszes ital</i>
<i>Csak vizet igyatok!</i>	<i>Árt az egészségnek.</i>
<i>Szeszes italokat</i>	<i>Meg is fogják bánni,</i>
<i>Soh'se kívánjatok!</i>	<i>Akik azzal élnek.</i>

Beszélgetés.

Milyen embere volt Szíkora János Nagymezőnek? Mivel szerezte vagyonát? Hogyan élt e mellett Szíkora? Hogyan ismerte ő csak a szeszes italt? Kucsera Pál szomszédja is így tett-e? Mit csinált Kucsera a feletti örömében, hogy szüleitől nagy vagyont örökölt? Milyen volt nap-nap mellett? Hová nem járt ő soha? Hol ült mindig és mit csinált? Mit szokott ő mondani? Mi történt vele?

14. A jó szomszédok.

Egy molnár és egy kovács szomszédok voltak. Csak egy mély patak választotta el őket egymástól.

Egyszer a molnárnak a kis fia vidáman játszott a patak mellett. A fiúcska játék közben elcsúszott és a mély patakba esett. A szomszéd kovács meghallotta a gyermek sikoltását. Egy pillanat alatt a pataknál termett, a gyermek után ugrott, kihozta és átadta anyjának.

Sok idő mult el ezután. Történt azonban egy éjjelen, hogy a kovácsnak a házában tűz ütött ki. Égett már a háztető. A molnár ébren volt, mert egész éjjel őrlött; meglátta a tüzet, legényeivel átfutott és segített a tűzoltásnál. Amint így dolgoznak és oltanak, egyszerre a kovács keservesen kiáltozni és jajgatni kezd. Kis gyermeke még a szobában volt; a bölcsőben feküdt.

A molnár ezt meghallja, a lángokon keresz-

túl a szobába siet, a kis csecsemőt épen kihozta a lángok közül, átadta anyjának és így szólt: Így köszönöm meg szomszéd uramnak azt a tet-tét, hogy kedves gyermekemet egyszer a vízből kimentette.

A jó szomszéd nagy áldás.

Beszélgetés.

Mik voltak egy molnár és egy kovács? Csak mi választotta el őket egymástól? Hol játszott egyszer vidáman a molnár kis fia és mi történt vele? Ki hal-lotta meg a gyermek sikoltását? Mit csinált a kovács? Mi történt egyszer egy éjjelen sok idő múltán? Ki volt akkor, éjjel ébren? Miért volt ébren a molnár? Mit csinált a molnár, mikor a tüzet meglátta? Mit csi-nált a kovács egyszerre? Miért kiáltozott és jajgatott a kovács? Mit csinált a molnár, mikor ezt meghallotta és mit szólt?

15. Az engedelmesség jutalma.

Mari egyszer szüleivel kiment a rétre. A szülők dolgoztak és ő játszott.

Mari a bokrok közt mindenféle bogyót szedett.

Tudta, hogy a bogyókból nem szabad ennie, míg szülei meg nem engedik. De azért sem ette meg, mert azokat szüleinek meg akarta mutatni.

S íme, mily jól tette: a bogyók mérgesek voltak, s ha megette volna, meghalt volna tőlük.

Ne tégy semmit szüleid beléegyezése nélkül!

Beszélgetés.

Hová ment egyszer Mari szüleivel? Mit csináltak ott? Mit szedett Mari a bokrok közt? Mit tudott Mari, hogy meddig nem szabad ennie a bogyókból? Jól tette ezt Mari? Mi történt volna vele, ha a bogyókból evett volna?

16. A gyermek imája.

Sötét volt már a faluban. Csak itt-ott látszott még a lámpavilág az ablakon át.

A kertek alatt, a bozót között egy ember bujkál. Bognárék pajtájánál megáll. Azután guggolva, néha négykézláb, mászik a ház végéig. Itt még egyszer körültekint. Azután, mint a macska, egy pillanat alatt felkúszik a kerítés falára s egy ugrással az udvarban terem. A kamra ablaka éppen nyitva volt. Ezen át gyorsan bemászik a kamrába. Innét egy ajtón át a szobába lehetett jutni.

Jól tudta a tolvaj azt, hogy Bognárék a vásárra mentek és hogy csak más nap este jönnek meg. Mégis egészen bizonyosan meg akarta tudni, ha nem maradt-e valaki itthon. Tehát a fülét az ajtóhoz teszi. S íme gyermekhangokat hall. Benéz a kulcslyukon, hát látja, hogy egy kis leányka van egyedül a szobában. Ágyában térdelve, összetett kezekkel mondja szokott esti imáját. A tolvaj jobban hallgat. A kis gyermek a „Miatyánkot“ imádkozta. Tisztán hallja a rossz ember e szava-

kat: „És ne vigy minket a kísértésbe; de szabadíts meg a gonosztól.“

Ezek a szavak a rossz ember szívét megindították, lelkében nyugtalanságot érzett, szégyelte magát maga előtt. Egyszerre térdre esik, összeteszi kezeit s bűnbánó szívvel imádkozik: „És ne vigy minket a kísértésbe; de szabadíts meg a gonosztól.“

A bűnbánó tolvaj visszament ugyanazon az úton, amelyen jött. Ezután becsületes, munkás ember lett belőle.

*Imádkozzatok és dolgozzatok,
Hogy kísértésbe ne jussatok!*

Beszélgetés.

Mi volt már a faluban? Csak hol látszott még lámpavilág az ablakon át? A kertek alatt, a bozót között, ki bujkált? Hol állt meg? Azután mit csinált? Merre mászott be gyorsan a kamrába? Hová lehetett innen egy ajtón át jutni? Mit tudott jól a tolvaj, hogy Bognárék hová mentek s mikor jönnek meg? Mégis mit akart bizonyosan megtudni? Mit csinált tehát a fülével? Mit hallott? Mit látott, mikor benézett a kulcslyukon? Mit csinált ez? Mit imádkozott a kis gyermek? Mit érzett lelkében a tolvaj e szavak hallatára? Egyszerre mit csinált? Mit csinált ez után a tolvaj? Milyen ember lett belőle?

Hazafias versek.

1. Fohász.

*Én alkotóm, én Istenem
Óvd meg az én szülőföldem!
Hogyha gondja, baja támad,
Terjeszd ki rá védő szárnyad!*

*Bérce, völgye, rónasága
Általad legyen megáldva!
Legyen csupa bőség, jóság,
Édes hazám Magyarország!*

2. A haza.

<i>Amerre a nap jár</i>	<i>Kapott annyi áldást,</i>
<i>Messze, messze tájon,</i>	<i>Amennyi csak ráfért;</i>
<i>Nem találod párját</i>	<i>Nem is cserélném fel</i>
<i>Az egész világon.</i>	<i>Az egész világért.</i>

*Síkja kalásztenger,
Bérce aranyfészek.
Addig vagyok boldog,
Amíg itten élek.*

*És ha szememre száll
Majd az örök álmom,
Itt pihenjen testem
Ezen a határon.*

3. Honvágy.

<i>Az élet útjain</i>	<i>A mező viránya,</i>
<i>A világot járom;</i>	<i>Erdő csalogánya,</i>
<i>Csendes kis falumba</i>	<i>A hanyatló vándort</i>
<i>Vissza-visszavágyom.</i>	<i>Vissza-visszavárja.</i>
<i>A csobogó csermelyt</i>	<i>Visszaszáll a lelkem</i>
<i>Sohase felejttem;</i>	<i>Édes üzenetben:</i>
<i>Örködik felette</i>	<i>Gyermekkori álmok</i>
<i>Az én honszerelmem.</i>	<i>Várjatok meg engem!</i>

4. Jobb volt otthon.

<i>Az életem, a végzetem</i>	<i>A lelkembe rajzolódik</i>
<i>Messze hívott engem;</i>	<i>Jó anyám orcája,</i>
<i>Az én drága otthonomból</i>	<i>Látszik rajta, hogy fiának</i>
<i>Hej, de messze estem.</i>	<i>A levelét várja.</i>
<i>Oly nehéz, olyan szomorú</i>	<i>Fölöttem a magas égen</i>
<i>Az idegen-voltom.</i>	<i>Barna felhők járnak.</i>
<i>Szülőházám a képedet</i>	<i>Mit izenjek velük az én</i>
<i>A keblemen hordom.</i>	<i>Szép szülőházámnak?</i>

Mondjátok ti barna felhők,
Jól megyen a dolgom;
De azt súgja az én szívem,
Mégis jobb volt otthon.

5. Dal a királyra.

Irta: Kozma Andor.

*Szent István utódja, magyarok királya,
Szálljon az egekből ezer áldás rája!*

Lelkét megihlessék

Erő és bölcsesség;

Dicsőségét messze földön soká emlegessék.

*Magyar lobogónkat emelje magasra,
Az egész világ azt ámulva láthassa;*

Hű nemzet imája

Hozzon áldást rája:

Soká éljen dicsőségben magyarok királya.

6. Himnusz.

Irta: Kölcsey Ferenc.

Isten áldd meg a magyart

Jó kedvvel bőséggel,

Nyujts feléje védő kart,

Ha küzd ellenséggel!

Balsors, akit régen tép,

Hozz reá víg esztendőt.

Megbünhődte már e nép a

Multat s jövőndöt.

Öseinket felhozád

Kárpát szent bércére,

Általad nyert szép hazát

Bendegúznak vére.

S merre zúgnak habjai

Tiszanak, Dunának,

Árpád hős magzatjai

Felvirágoznak.

7. Szózat.

Irta: Vörösmarthy Mihály.

Hazádnak rendületlenül
Légy híve, óh magyar!
Bölcsőd az s majdan sírod is,
Mely ápol s eltakar.
A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt élned, halnod kell.

Ez a föld, melyen annyiszor
Apáink vére folyt;
Ez, melyhez minden szent nevet
Egy ezredév csatolt.
Itt küzdtenek honért a hős
Árpádnak hadai;
Itt törtek össze rabigát
Hunyadnak karjai.

Légy híve rendületlenül
Hazádnak, óh magyar!
Ez éltetőd s ha elbukál,
Hantjával ez takar.
A nagy világon e kívül
Nincsen számodra hely;
Áldjon vagy verjen sors keze,
Itt élned, halnod kell.

Köszöntő versek.

Újévre.

Édes jó szüleim!

Újesztendő napján	Adjon nektek mindent,
Lelkemből kívánom,	Amit csak kívántok:
Hogy a Mindenható	Erőt, egészséget,
Titeket megáldjon.	Tartós boldogságot!

Szeressetek, ahogy
Eddig szerettetek!
Szentül ígérem, hogy
Hálátlan nem leszek.

Édes jó szüleimet Isten sokáig éltesse!

Apuka születése napjára.

Szívből köszöntelek	Gond és bánat soh'se
Én édes jó apám	Búsítsanak téged;
Ma, születésednek	Legyen csupa öröm
Évforduló napján.	A te drága élted!

Tartson meg az Isten	Ezúttal jó apám
Még nagyon sokáig:	Igéretet teszek,
Az emberi kornak	Hogy a jövőben is
Végső határáig!	Szófogadó leszek.

Anyuka születése napjára.

Legnagyobb kincsem te	Fogadd szeretettel
Páratlan jó anyám	E kívánságomat,
Szívből üdvözöllek	Reggeli és esti
Születésed napján.	Szent imádságomat!

Adjon neked Isten	Fogadom: ezután
Erőt, egészséget;	Is jó gyermek leszek;
Engedje, hogy soká	Engedelmed nélkül
Birhassalak téged.	Soha mit se teszek.

Függelék.

Szótár. — Slovník.

1. Az emberről.

ember — člověk*
születtem — narodil som sa
születté — narodil si sa
fiatal — mladý
voltam — bol som
csecsemő — nemluvniatko
voltál — bol si
sem-sem — ani-ani
tud — vie, môže
tej — mlieko
szopik — cicá
járni — chodiť
enni — jesť
szoptam — cical som
szoptál — cical si
kor — vek
valami — voľačo
nagy — veľký
nagyobb — väčší
kisdéd — malé dieťa
kisdédóvó — opatrovňa
oda — tam [maličkých
jártam — chodil som
akkor — vtedy
fiú — chlapec
leány — dievča
vagyok — ja som
vagy — ty si

van — on, ona, ono je
nő — rastie
legény — mládenec
hajadon, slobodná (dievka
leszek — budem
leszesz — budeš
lesz — bude
idős — starý
idősebb — starší
teljesen — celkom
felnőtt — vyrastený
férfiú — chlap, muž
asszony — žena
férj — muž
nő — manželka,
neje — jeho manželka
öreg — starý
agg — starec
nagyszülők — starý ro-
lát — vidí [dičia
látjuk — vidíme
bennünk — v nás
Isten — Boh
teremtette — stvoril
jóságos — dobrotivý
mindnyájunkat — nás
segít — pomáha [všetkých
szeret — lúbi, miluje
szeressük — milujme
egymást, jedon druhého

2. A test részei.

fej — hlava

* Az itt elő nem forduló szókat a gyermek már az első részből ismeri.

nyak — krk
 deréktest — driek
 kéz — ruka
 láb — noha
 haj — vlasy
 arc — tvár, líce
 homlok — čelo
 halánték — slych
 fül — ucho
 szem — oko
 orr — nos
 száj — ústa
 áll — brada
 hall — počuje
 hállok — počujem
 szagolok — voniam
 eszem — jem
 iszom — pijem
 étel — jedlo
 nyelv — jazyk
 ízlel — chutná
 fog — zub
 rág — žuje
 megrágom — požujem
 metszőfog — kusák
 zápfog — črenový zub
 dolgozom — pracujem
 ujj — prst
 hüvelykujj — palec
 mutatóujj — ukazovateľ
 középsőujj — stredný prst
 gyűrűsujj — prstenkový
 kisujj — malý prst
 köröm — nechet
 agy — modzgy
 mell — prsá
 has — brucho
 hát — chrbát
 tüdő — pľúca

szív — srdce
 gyomor — žalúdok
 máj — pečienka
 belek — črevá
 lép — slezina
 epe — zľě
 vese — ladvina
 nemcsak — nie len
 test — telo
 lélek — duša
 élünk — žijeme
 egész — celý
 bőr — koža
 borít, borítja — kryje
 tisztán — čisto
 tart — drží
 tartom — držím
 érzek — cítim
 gondolkodom — myslím
 siket — hluchý
 néma — nemý
 vak — slepý
 tud — vie, môže
 hanem — ale
 ép — zdravý, neporušený

3. A mi családunk.

család — rodina
 név — meno
 vezetéknev — priezvisko
 keresztnév, krstné meno
 fitestvér — brat
 nőstestvér — sestra
 hűg — mladšia sestra
 néne — staršia sestra
 engem — mňa
 téged — teba
 együttvéve — spolu
 képez — tvorí

tartoznak — patria
 rokon — pokrvný
 nagynéne — tetka
 nagybátya — strýc, ujec
 unoka — vnuk, vnučka
 unokahúg — sesternica
 bátya — starsí brat
 öcs — mladší brat
 sógorság — švagorstvo
 komaság — kmotorstvo
 atyafiság — pokrevnosť
 némely — niektorý
 nincs — nemá
 árva — sirota
 hagyja el, elhagy, zanechá
 gondoskodik — stará sa
 gyám — tuteur

4. A jó és illedelmes gyermek.

idő — čas
 idejében — včase
 felkelés — vstávanie
 után — po
 megmosdik — umýva sa
 megfésülködik — česé sa
 felöltözködik — oblieka sa
 imádkozik — modlí sa
 reggeliz — raňajkuje
 csókol — bozká
 köszön — ďakuje, pozdraví
 megy — ide
 lép — stúpa
 lépve — stúpajúc
 helyére — na svoje miesto
 előadás — prednáška
 figyel — pozoruje
 kérdez — opýta sa

értelmesen — rozumne
 hangosan — hlasne
 illedelmesen — slušne
 tartja magát — drží sa
 válogat — vyberá
 étkezés — jedenie
 megköszöni — zadakuje
 megtanulja — naučí sa
 átnézi — prezre
 levetkezik — vyzlečie sa
 lefekszik — ľahne si
 lármázik — vykrikuje
 szaladgál — behá
 ismerős — známy
 találkozik — stretne sa
 megemeli — zdvihne
 kalap — klobúk
 szeretik — milujú
 otthon — doma
 dicsér — chváli

5. Mit csinálnak az embérek?

földműves — roľník
 szánt — orie
 vet — seje
 boronál — bráni
 arat — žne
 csépel — mláti
 kaszál — kosí
 kocsmáros — krčmár
 bor — víno
 sör — pivo
 pálinka — pálenka
 mér — merá
 kereskedő — kupec
 mindenféle — všeliaké
 portéka — tovar
 árul — predáva

fűszerkereskedő — korenár
 vaskereskedő — železník
 rőföskereskedő — rífovník
 bőrkereskedő — kožiar
 könyvkereskedő — knihár
 papírkereskedő, papierník
 szabó — krajčír
 ruha — šaty
 varr — šije
 mondjuk — povieme
 kabát — kabát
 mellény — vesta
 nadrág — nohavice
 férfi-szabó mužský krajčír
 női-szabó — ženský krajčír
 szoknya — sukňa
 visel — nosí
 mesterember — remesel-
 cipész — črievičkář [ník
 csizmadia — čizmár
 asztalos — stolár
 kovács — kováč
 lakatos — zámočník
 kalapos — klobučník
 szűcs — kušnier
 takács — tkadlec, tkáč
 ács — tesár
 kőműves — murár
 pék — pekár
 mészáros — mäsiar
 molnár — mlynár
 cipő — črievica
 csizma — čižma
 ágy — posteľ
 szék — stolička
 szekrény — kasňa
 pad — ľavica
 asztal — stól
 patkó — potkova

zár — zámka
 kulcs — kľúč
 készít — zhotovuje
 bunda — bunda
 vászon } plátno
 vásznat }
 szó — tká
 tető — vrch
 gabona — zbožie
 liszt — múka
 ing — košeľa
 gatyá — gate
 épít — stavia
 öröl — mle
 zsemlye — žemľa
 kifli — rožok
 percc — priedeň, praclík
 süt — peče
 marha — statok
 vág — reže, zabíja
 hús — mäso
 árulja — predáva
 idővel — s časom
 váljék — bude
 eszköz — nástroj
 legszükségesebb — naj-
 tú — ihla [potrebnejšie
 olló — nožnice
 gyűszű — náprstok
 vasaló — želiezka
 ár — šidlo
 fűrő — nebožiec
 kalapács — kladivo
 fogó — kliešte
 fűrész pilka
 balta — kresačka
 fejsze — sekera
 véső — dlátko
 keres — zarába

amire szüksége van — čo
 [potrebuje]
 pénz — peniaze, peniaz
 gond — starost
 nélkül — bez
 anyag — látka, hmota
 agyag — hlina
 pléh — plech
 posztó — súkno
 fa — drevo

1. A mi házunk.

A szüleiház.

alap — základ
 tető — strecha
 kémény — komín
 fal — stena
 kályha, — pec, kachle
 fűtünk — kúrime
 tűz — oheň
 keresztül — cez
 pitvar — pitvor
 jutunk — dojdeme
 sokan — mnohí
 széna — seno
 sarjú — otava
 tartják — držia
 ugyan — práve, ozaj
 teszik — robia
 padka — lavica
 vacsora — večera
 előtt — pred
 vas — železo
 mindig — vždy
 pléh — plech
 cserép — črep
 ünnepnap — sviatok
 épület — stavanie
 lakunk — bývame

földszintes — prízemný
 emeletes — poschodný
 szoba — izba
 konyha — kuchyňa
 éléskamra — spižiarňa
 fáskamara — dreváreň
 bútor — náradie
 pamlag — pohovka
 rongál — pohubí
 edény — nádoba
 fazék — hrnec
 bögre — hručok
 tál — mysa
 tányér — tanier
 lábas — randlica
 kés — nôž
 villa — vidlička
 kanál — lyžica
 pohár — pohár
 palack — sklenica
 korsó — džbán, krčah
 takaréktűzhely — sporivé
 főz — varí [ohnisko]
 leves — polievka
 pecsenye — pečienka, pe-
 rétes — štrúďľa [čeňa]
 főzelék — varivo
 kemence — pec
 kenyér — chlieb
 kalács — koláč
 tart, tartja — drží
 nyers — surový
 szalonna — slanina
 tej — mlieko
 vaj — maslo
 zsír — masť
 tojás — vajco
 ételmyszer — potrava
 pince — pivnica

zöldség — zeleniny
 krumplic — zemiak
 káposzta — kapusta
 védve — ochránene
 fagy — mráz
 lépcső — schod
 vezet — vedie
 rak — kladie
 rakják — kladú
 tüzet — ohňa
 fölött — nad
 padlás — poval
 szárítják — sušia
 fehérnemű — biele šaty
 létra — rebrík
 cserép — škrydlica
 fedve — pokrývané

2. A mi udvarunk.

udvar — dvor
 istálló — maštal
 ól — chliev
 szén — kôlna
 csűr — stodola
 akol — ovčiarňa
 tehén — krava
 ló — kôň
 ökör — vól
 szamár — somár, osol
 kecske — koza
 disznó — sviňa
 lúd — hus
 kacsa — kačica
 tyúk — sliepka
 hál — spí, leží
 tyúkölő — pánt
 kutya — pes
 macska — mačka
 külön — osobobite

lakás — byt, bydlo
 kocsis — vóz
 szán — sane
 eke — pluh
 borona — brána
 ásó — rýľ
 kapa — motyka
 sarló — kosák
 gereblye — hrable
 gazdasági eszköz — ho-
 [spodársky nástroj
 széna — seno
 sarjú — kosienok, otava
 lucerna — vojteška, lu-
 kút — studňa [cerna
 gémeskút — zvodová
 [studňa
 szivattyúskút — pumpo-
 [vá studňa
 kerekeskút — kolesová
 [studňa
 azaz — to jest
 nyitott — otvorený
 kerítetlen — neohradený
 zárjuk — zavreme
 vályú — válov, koryto
 itatni — napájať
 itatják — napájajú
 cseléd — cselad, slúžka
 galamb — holub
 galambduc — holubinec

3. A mi kertünk.

kert — zahrada
 be van kerítve — ohra-
 kerítés — plot [dená je
 kapu — vráta
 kő — kameň
 épült — stavané

léc — lata
 vessző — prút
 kertész — zahradník
 ás } kopá
 kapál }
 öntöz — polieva
 gyomlál — pleje
 mag — zrno
 palánta — planta
 ültet — sadí
 munka — práca
 különféle — všeliaké
 öntöző — polievačka
 mível, míveli — obrába
 neki — jemu, nekik — im
 méh — včela
 méhes — včelín
 méz — med
 bántani — urazit
 virágoskert — kvetná za-
 [hrada
 gyümölcsös kert — ovoc-
 [ná zahrada
 zöldséges- vagy konyha-
 kert — kuchyňská za-
 [hrada

1. A virágoskert.

rózsa — ruža
 tulipán — tulipán
 liliom — lalija
 szegfű — klinček
 jácint — hiacint
 rezeda — rezeda
 gyöngyvirág — konvalia
 nefelejts — nezabúdka
 illatos — voňavý
 ápolni — opatrovať
 kell — musí, treba

bokréta — kytká
 köt — viaže
 koszorú — veniec
 fon — pletie
 növény — rastlina

2. A gyümölcsös kert.

jóízű — chutný
 terem — rodí sa
 alma — jablko
 szilva — slivka
 körte — hruška
 barack — broskyňa
 cseresznye — čerešňa
 meggy — višňa
 savanykás — kyslastý
 gesztenye — kaštan
 dió — orech
 érett — zralý
 éretlen — nezralý
 fanyar — trpký
 keserű — horký
 savanyú — kyslý
 egészségtelen, nezdravý
 szabad — slobodno
 gyökér — koreň
 törzs — peň
 ág — konár
 levél — list
 csemete — sadenica, pník
 bimbó — puk
 nemesítik — zošlachtujú
 nemes — šlachetný
 cserje — krovina
 alacsonyabb — nižší
 vastag — hrubý
 vékony — tenký
 pöszméte — pólka, egreš
 ribiszke — ribizle

karom — pazúr
karmok — pazúry
ugat — brechá
vonít — zavýja
faj — druh
juhászcutya, ovčiarsky pes
komondor, pastiersky pes
vizsla — vižla
mészároskutya — mäsiar-
[sky pes
harap — hryzie
ingerelni — drážit
veszélyes — nebezpečný
róka — líška
farkas — vlk

A macska.

fog — chytí
behúzhatja, môže vtiahnuť
kinyujthatja, môže vystreť
karmol — škriabe
saját — vlastný
ravasz — lstivý
nyalánk — paškrtný
hűtlen — neverný
nyávog — mravčí
dorombol — prade
oroszlán — lev
tigris — tiger
sokkal — o vela, o mnoho

2. Háizszárnyasok vagy baromfiak.

páva — páv
repülés — lietanie
szárny — krýdlo
bírnak — majú
tojik — vajco znesie

raknak — kladú
kikölt — vyliahne
korán — včasne

A lúd.

csőr — dzobák
között — medzi
úszóhártya — blanka
úszómadár, plavný vták
szolgál — slúži
tartás — držanie
költség — útraty, výda-
ágynemű — periny [vok
gágog — gága
sziszeg — syčí
gunár — gúnor
valamivel, o niečo, volačo
költözőmadár — sťažný
[vták

A tyúk.

húsos — mäsitý
taréj — hreben
cafát — capart
búb — chochol
jérce — mladá sliepka
csirke — kura
giliszta — hlísta
kapar — hrabe
kodácsol — kotkodáka
kukoríkol — kikirika
föld — zem

3. Kártevő és alkalmatlan állatok.

kártevő — škodlivý
alkalmatlan — obťažný
egér — myš

patkány — potkan
légy — mucha
pók — pavúk
bolha — bleha
poloska — ploštica
csótán — šváb
lyuk — diera
berondít — zašpiní
abban — v tom, v tej
pusztít — pustoší
undorító — ošklivý
magának — sebe

A község.

Az én falum. Szülőföldem.

1.

község — osada, obec
szülőföld — rodná zem
falu — dedina
város — mesto
születtem, narodil som sa
születté — narodil si sa
lakom — bývam
lakol — bývaš
szomszéd — sused
segítik — pomáhajú
egymást, jeden druhého
jobbról — z prava
balról — z ľava
sor — rad
egymás mellett — jeden
[pri druhom
képez — tvorí
utca — ulica
középpen, v prostriedku
tér — priestor
paplak — fara
szentháromságyszobor
[svätá Trojica

kocsiút — vozná cesta
gyalogjáró — chodník
szélén — na kraji
akácfa — agát
hársfa — lipa
zsúp — žúp, otep
nád — trst
cserép — škridlica
zsindey — šindel
fedve, borítva, pokrývané
lakói — obyvatelia
állattenyésztő — dobyt-
szatócs — kramár [kár
pásztoreMBER — pastier
juhász ovčiar
kondás — sviňský pastier
csósz — hájnik
csordás — čriednik
végén — na konci
vályogvető — tehliar
cigány — cigáň
feszület }
kereszt } križ
vetek — spravím
tanya }
puszta } majer, salaš,
szállás } laz, pusta

2.

patak — potok
elég — dost
hajt — ženie
malom }
malmot } mlyn
gőz — para
száraz — suchý
őrlik — melú
gabona — obylie
megőrlött — umleté

szőlő — hrozno
 must — mušt
 sajtolnak — prešujú
 mogyoró — lieskovec

3. A zöldséges- vagy konyhakert.

termelnek — dorábajú
 borsó — hrach
 bab — fazuľa
 lencse — šošovica
 saláta — šalát
 kalarábé — kaleráb
 sárgarépa — mrkva
 vöröshagyma — cibula
 fokhagyma — cesnak
 retek — retkovka
 zeller — celer
 petrezselyem — petržlen
 spárga — špargľa
 ugorka — uhorka
 tök — tekvica
 konyhai vetemények —
 [kuchyňské zeleniny
 újra — znova
 hüvely — struk
 hüvelyes vetemény —
 [strukoviny

Háziállatok.

lélezkik — dýcha
 piros — červený
 vér — krv
 négylábú — štvornohý
 kétlábú — dvojnohý
 emlős — ssavec
 baromfi — hyd
 szabadon — slobodne

mozoghat — môže sa po-
 érez, érzi — cíti
 fájdalom — boľasť
 ellik, fiadzik, kölykezik —
 ožrebi sa, oteli sa, okotí sa

1. Emlősök.

bika — bujak
 bivaly — byvol
 üsző — jalovica
 tinó — junec
 kos — baran
 ürű — škop
 öszvér — mulica
 fi — mláďa
 hoz — nesie, prinesie
 szoptat — pridája
 táplál — chová

A tehén.

fark — chvost
 üres — prázdny
 szarv — roh
 köröm — kopyto, pazúr
 csülök — dvojpažeht
 otromba — űarbavý
 szőr — srst
 fű — tráva
 korpa — otruby
 megfejni — podojit
 szín — barva
 kétszer — dva razy
 kérődzik — prežúva
 köpülnek — mútia
 öntenek — lievajú
 eszik — žerie
 túró — tvaroh, syr

borjú — teľa
szarvasmarha, rožný statok
erős — mocný
teher — farcha
húz — ťahá
húzás — ťahanie
használják — upotrebia
szappan — mydlo
gyertya — sviečka
gomb — gombík
fésű — hrebeň
trágya — hnoj
bőg — ručí
eledel — pokrm
mindegyik — jedon každý

A ló.

legszebb — najkrajšie
tanulékony — učenlivý
hű — verný
okos — múdry
bátor — smelý
büszke — pyšný
sörény — hriva
pata — kopyto
rokon — príbuzný
évenként — ročne
barna — barnavý, hnedý
fakó — plavý, žltý
tarka — strakatý
szürke — šedý, sivý
él — žije
kérődzik — prežúva
rüg — kopá, kopne
közel — blízko
hintó — koč
lovagolnak — jazdia
paripa — paripa
édeses — sladkavý

amint — ako
nyerít — rehotá
gyenge — slabý

A juh.

együgyű — hlúpy
jámbor — krotký
gyapjú — vlna
posztó — súkno
számunkra, pre nás, nám
hegedű — husle
húr — struna
sodor — krúti, pletie
bárány — baránok, jahňa
hang — hlas

A disznó.

ronda — nečistý, zašpi-
ormány — rypák [nený
túr — ryje
szapora — úrodný
koca — sviňa, prasnica
röfögés — krochtanie
legjobban meghízik —
[najlepší sa krmí
makk — žalud
árpa — jačmeň
különösen — zvláštne
sonka — šunka
eledel — pokrm, strava
serte — škutina, štetina
kefe — kefa, štetka
kolbász — kľbása
vad — divý

A kutya.

őríz, őrzi — stráži
gazda — gazda, domový

eső — dažď
 annyira — na tolko
 egymás után — jeden po
 [druhom]

árok — jarok
 útkaparó — cestár
 gondozza — opatruje

3.

felület — povrch
 lapályos — rovinastý
 sík — rovný
 emelkedett — pozdvihnutý
 halom — vršok
 domb — kopec
 hegy — vrch
 völgy — dolina
 kőszén — kamenné uhlie
 mészkő — vápenec
 márvány — mramor
 só — soľ
 arany — zlato
 ezüst — striebro
 réz, rezes — meď
 ólom — olovó
 tárgy — vec
 ásvány — kov, nerast
 világít — svieti
 világító — svieťačí
 gáz — gáz, plyn
 szobor — socha
 farag — strúha, tesá
 sótalan — neslaný, -né
 ízlik — chutná
 ékszer — okrasa
 harang — zvon
 üst — kotel
 égő — horiací
 csúcs — vrchol

oldal — strana
 puska — flinta
 többnyire — najviac z
 [väčšej čiastky]

4.

hegyes — hornatý
 völgyes — dolinatý
 völgy — dolina
 hajdan — volakedy
 vár — hrad, zámok
 rom — rum, srúcanina
 látható — vidno
 alján — na spodku
 fakad — vyteká
 forrás — prameň
 csermely — potóček
 folyik — tečie
 patak — potok
 folyó — rieka
 egybe — dovedna
 tenger — more
 meder — riečište
 part — breh
 úszik — pláva
 pocsolya — kaľuž
 mocsár — močiar, bahno
 tó — jazero
 ponty — kapor
 csuka — štika
 harcsa — hrča
 pizstráng — pstruh
 hal — ryba
 pióca — pijavica
 féreg — červ
 rák — rak
 bogár — chrobák
 sziget — ostrov
 félsziget — polostrov

oldal — strana
határol — ohraničí

5.

ürge — sysel
vakand — krtica
hörcsög — krečok
nyúl — zajac
énekelő — spevavý
pacsírta — škrován
fúrj — prepelica
fogoly — jarabica
pintyőke — pinka
ökörsem — králik
barázdabillegető, trasorítka
gólya — bocian
hüllő — obojživelník
béka — žaba
gyík — jašterka
kígyó — had
mocsaras — močaristý
vidék — kraj
elköltöznek, vyszahujú sa
fecske — lastovička
veréb — vrabec
visszatér — vráti sa
közül — zpomedzi
honnan — odkiaľ
következő — nasledujúce
medve — medved'
őz — srna
szarvas — jeleň
mókus — veverica
fülemile — slávik
rigó — drozd
kakuk — kukučka
varjú — vrana
szarka — straka
bagoly — sova

rovar — hmyz
darázs — osa
pillangó — motýl
szúnyog — komár
cserebogár — chrúst
szentjánosbogár — sväto-
[jánska muška
csiga — slimák
hangya — mravec
tücsök — cvrček

Járás, megye, ország.

1.

járás — okres
székhely — sídlo
főszolgabíró — hlavný
[slúžny
megye — stolica
élén — na čele
főispán — hlavný župan
király — kráľ
királyi — kráľovský
tanfelügyelő — škóldo-
összes — všetci [zorca

2.

valamennyi — všetci
haza — vlast
mi mindnyájan, mi všetci
ti mindnyájan, vy všetci
hazaáruló, — vlastizradca
következő — nasledujúci
cím — nápis
illeti meg — patrí
apostoli felség — apoštol-
[ské veličenstvo
székesfőváros — sídelné
[hlavné mesto

temető — cintorín
temetik — pochováavajú
halott — mrtvý
sírdomb — náhrob
síremlék — náhrobný
[pomník
sírkö — náhrobný kameň
nyugszik — odpočívá
körüľ — okolo
veszi — vezme
kápolna — kaplnka
őr — stráž
házikó — domček
sírásó — hrobár
szélén — na kraji

3.

gyár — dielňa
tanult — učený
pap — kňaz
tanár — professor
ügyvéd — pravotár
orvos — lekár
mérnök — zememerač
hivatalt viselő ember —
[úradník
napszámos — tovarychár
munkásember, robotník
katona — vojak
kaszárnya — kasáreň
vásár — jarmok
hetivásár — trh
kirakóvásár — výkladný
[jarmok
marhavásár — lichvací
[jarmok
piactér — tržisko
kívuľ — zvonku
tartják — držia

4. Falum elöljárósága.

előljáróság — vrchnost
tag — úd
bíró — sudca
jegyző — notár
pénztáros — pokladník
esküdt — přísazný
rend — poriadok
békesség — pokoj
legyen — aby bolo
megbünteti — potrestá
embertárs — bližný
bánt — urazí, bantuje
meglop — okradne
végzi — spravuje
írásbeli — písobný
dolog — práca
hivatal — úrad
hivatalos — úradný
beszedi — sbiera
adó — daň
fizet — platí
ügy — záležitosť, vec
segítségére vannak — na
[pomoc sú
orvos — lekár
közgyám — tútor
felügyel — dozerá, sta-
tisztaság — čistota [rá sa
gyógyít — lieči
beteg — chorý
kezeľi — spravuje, koná
vagyon — majetok
végre — konečne
szolga — sluha
dobos — bubeník
hajdú — hajdúch
kórnáz — nemocnica
egész községé, celej obci

községi — obecný
közös — spoločný

Falum határa.

1.

határ — chotár
híd — most
keresztül — cez, krížom
szántó föld — roľa
rét — lúka
legelő — pastva
szőlő — hrozno, vinica
lé — šťava
leve — jeho šťava
erdő — hora
búza — pšenica
rozs — raž
zab — ovos
szérű — holohumnica
répa — repa
kender — konopa
len — lan
kukorica — kukurica
köles — proso, pšeno
dohány — dohán
konkoly — kúkol
piros — červený
pipacs — polný mak
kék — belasý
búzavirág nevädza
csalán — žihľava
lekaszálják — skosia
nap — slnko
száradni — sušit
hagyják — nechajú
legel — pasie sa
tüzifa — palivo, kurivo
hoznak — donesú

tölgy — dub
bükk — buk
fenyő — jedľa
nyírfa — breza
nyárfa } topoľ
jegenyefa }
kökény — trnky
boróka — borovička
málna — malina
szeder — černica
áfonya — čučoriedka
földi eper } jahoda
szamóca }
gomba — huba
mérges — jedovatý
talaj — pôda
mindenütt — všade
egyforma — jednotvarný
termékeny — úrodný
televényföld — zahradná
kevésbbé — menej [zem
homok — piesok

2.

dűlő — úvrat
felosztva — rozdelené
kövecsezve, štrkované
por — prach
sár — blato
országút — hradská
vasút — železnica
gyorsan — rýchle
utazni — cestovať
folyó — potok
folyik — tečie
tutaj — plť
szállítanak — prevážajú
hajó — loď
közlekedés — premávka

4. A galamb és a méh.

vadász — lovec
 vadászott poľoval
 régen — dávno
 fáj — bolí
 fogta — chytil
 puska — flinta
 nyomban — razom
 hogy lelőjje — aby ho za-
 [strelil
 csakugyan — skutočne
 igaz — pravdivý
 megjárta volna — bol by
 [pochodil
 híve — verný priateľ
 megcsípte — uštípla
 félresült — na stranu stre-
 régi — starý, bývalý [lil
 veszély, nebezpečenstvo
 elmenekült — utiekol
 meglátta volna — vydela
 rá — na [by ju
 beesett — padla do
 megijedt — zľakol sa
 mindjárt — hned
 mászott — vyliezla
 rögtön — na skutku
 megpillantott — zazrela
 szerencsésen — šťastne
 hála — vďaka
 légy — buď
 háladatos — vďačný, uz-
 [nanlivý
 jóltevő — dobročinný
 iránt — proti

5. A vadgalamb és a szarka.

fészekrakás — hniezdo-
 [kladenie
 szívesen — srdečne, rád
 mester — majster
 elvállalta — prijal
 tanítás — vyučovanie
 illesztette — pripravoval
 a maga módján — dľa
 [svojho spôsobu
 egy darabig — za jeden
 felelet — odpoveď [čas
 utoljára — naposledy
 megharagudott — nahne-
 [val sa
 azóta — od tých čias
 mesterség — remeslo

6. A barátság fogadása.

barátság — priateľstvo
 fogadás — sľub
 holtig — až do smrti
 esküdtek — prisahali
 egymásnak, jedon drhé-
 szór — sýpa [mu
 barátné — priateľkyňa
 civódik — vadí sa
 mosolyogva, usmievave
 máskor — inokedy
 verekedés, bitka, pračka
 civakodás, zvada, rozopra
 csúnya — špatné
 szokás — obyčaj
 egyetértés — svornosť
 megférés — znášanlivosť
 áldás — požehnanie

7. A holló és a róka.

lopott — kradol
 sajt — syr
 hogy ott megegye — aby
 [ho tam zjedol
 meglátta — zazrela
 étvágy — chuť
 kapott — dostala
 hogy lehetne elcsalni —
 [jako by sa mohol vylúdit
 kezdi — začala
 gondolkodott — rozmýšľala
 gyönyörű — krásny
 termet — postava
 te lennél — ty by si bol
 fogott — chytilo, účinko-
 hízelgés — lichotanie [valo
 elkezdett — začal
 káromni — krákať
 tátotta ki — otvoril
 elejtette — vypadol mu,
 [vypustil
 felkapta, schytıla, uchvatla
 nevet — smeje sa
 odább — ďalej
 hízelkedő — lichotník, po-
 [chlebník
 színlelt — pretváravo, na
 [oko robeno
 barátság — priateľstvo
 szava — jeho reč
 mézes-mázos — sladký ako
 kegyetlen — ukrutný [med
 biztos — istý
 veszedelem — nebezpečén-
 hitelt adni — veriť [stvo

8. Tisztaság.

picinke — drobulinký,
 [maličký
 uszkálni — plávať
 ügyesen — obratne, spô-
 kivált — zvlášte [sobne

9. A nyúl.

kemény, szigorú, prísny
 kénytelen — prinútený
 lassan — pomaly, ticho
 belopódzni, vkradnúť sa
 eddegélt — pomaly jedol
 másnap — na druhý deň
 észrevette — zbadal
 meglesem — ustriežim
 agyonlövöm — zastrelím
 süttetek — dám si piecť
 lesbe — na postriežku
 nem késett soká — ne-
 [meškal za dlho
 ugrált — skákal
 nem vette észre — ne-
 [zbadal
 fegyver — zbroj
 elsütötte — vystrelil
 hír — chýr
 mert — osmelil sa
 másutt — inde
 éhen vészett, hladom za-
 adj — daj [hynul
 éhezőnek — hladnému
 kér — prosí
 áldás — požehnanie
 úgy — tak
 remélhetsz, môžeš úfať

híres — chýrny
 időnkint — časom
 legfőbb — najvyšší
 országgyűlés — krajinský
 törvény — zákon [snem
 alkotják — stvorila, utvorila

V. Az ég, az égtájak, a levegő.

1. Az ég.

ég — nebe
 égbolt — obloha
 érintkezni — dotýkať sa
 látszik — vidí sa
 terjed — rozmáha sa
 látásunk — naše videnie
 látóhatár — obzor
 hold — mesiac
 csillag — hviezda
 égitest — nebeské teleso
 nappal — vo dne
 világít — svieti
 melegít — hreje
 világosság — svetlo
 melegség — teplota
 napkelte — východ slnka
 napnyugta — západ slnka
 hajnalpír — ranná zora
 estipír — večerná zora
 hasonlít — podobá sa
 változatlanul — nepreme-
 marad — zostáva [nený
 hónap — mesiac
 változik — premení sa
 fényes — skvostný, jasný
 holdtölte — plný mesiac
 homályos, темný, tmavý
 újhold — nový mesiac

máskor — inokedy
 fénylik — leskne sa
 utolsó — posledný, o-
 negyed — štvrt [statný

2. Az égtájak.

égtáj — kraj neba
 kelet — východ
 nyugat — západ
 dél — juh
 észak — sever
 mögött — za
 átellenében — naproti
 fekszik — leží
 térkép — mapa

3. A levegő.

levegő — povetrie
 láthatatlan, nevyditeľný
 átlátszó — priezračný
 sőt — ba, ba áno
 ártalmas — škodlivý
 néha — niekedy
 mozgás — pohyb
 jön — príde
 szél — vietor
 vihar — víchor
 szellő — vetříček
 tisztít — čistí
 köd — hmla
 harmat — rosa
 felhő — oblak
 hó — sňah
 jégeső, kamenec, krúpy
 zivatar — búrka
 villámlás — blýskanie
 mennydörgés, hrmenie
 szivárvány — dúha

égitünemény — nebeský
[úkaz

Mesék és elbeszélések.

1. A légy és a kis fiú.

égő — horiaci
röpködött — preletovala
intette — napomínal
röpködj — preletávaj
láng — plameň
megégsz — popáliš sa
hallgatott — počul
szavára — na jeho slovo
ide s tova — sem a tam
elperzselte — popálila
esett — padla
szomorúan — smutne
hiába — darmo
búsul — smútil
gondatlan — nepozorná,
[nedbalá
legyecke — muška
odaveszett — zahynula
fogadott szót — poslu-
[chla
elbeszélés — rozprávka
mese — bájka, poviedka
hallgat — počúva
szó — slovo
érdemetlen — nehodný

2. A tücsök és a hangya.

ennivaló — jedlo
semmi — nič
bővében — hojne
eltett, tett el — odložila
télire — na zimu

koplalni kellett — mu-
[sela hladovať
éhség — hlad
gyötörve — trápene
kérni — prosit
gyűjteni — sbierať
gyűjtöttél — sbierala si
hiszen — ba však
nem értem rá — nestih-
[nul som
mi dolgod volt — jakú
prácu si mal, čo robit
si mal
táncolhatsz — môžeš tan-
[covať
felkopik az álla — musí
bizony, zaiste [hlad trpet

3. A farkas meg a sas.

sas — orol
taníts meg — nauč ma
fogódzál — zachyť sa
vitte — nosil ho, ju
fölfelé — hore
koma — kmotor
ereszd el — vypušť
örült — radoval sa
sebesen — rýchle
élet — život
tuskó — klát
menj — id
rávágódott — urazil sa
agyonütötte magát, zabil
kivánj — žiadaj [sa
lehetetlent — nemožné
elérhetetlent, nedostížne
boldog — šťastný
szerény — skromný
elégedett — spokojný

Tartalomjegyzék.

A *-gal jelöltek versek.

	Lapszám
*Tanulás előtti ima	3
*Tanulás utáni ima	3

Első rész.

Olvasmányok.

*A jó gyermek	5
Az emberről	5
A test részei	7
A család	9
A jó és illedelmes gyermek	11
Mit csinálnak az emberek?	12
A ház	14
Az udvar	16
A kert	18
Háziállatok	22
A tehén	23
A ló	25
A juh	26
A disznó	27
A kutya	28
A macska	29
A lúd	31
A tyúk	32
Kártevő és alkalmatlan állatok	33
A község	34
Járás, megye, ország	47
Az ég, az égtájak, a levegő	49
*Isten	49

Második rész.

Mesék és elbeszélések.

A légy és a kis fiú	53
A tücsök és a hangya	54
A farkas meg a sas	54
*A galamb és a méh	56
A vadgalamb és a szarka	56
A barátság fogadása	57
A holló és a róka	58
*Tisztaság	59
A nyúl	59
*A nyulacska	61
A sánta kutya	61
A róka és a réce	62
Ne igyatok szeszes italt	63
A jó szomszédok	64
Az engedelmesség jutalma	65
A jó gyermek imája	66

Hazafias versek.

*Fohász	68
*A haza	68
*Honvágy	69
*Jobb volt otthon	69
*Dal a királyra	70
*Hymnusz	70
*Szózat	72

Köszöntő versek.

*Újévre	72
*Apuka születése napjára	72
*Anyuka születése napjára	73

Függelék.

Szótár	74
------------------	----

11. A sánta kutya.

világgá — do sveta
 sánta — krivý
 elindult, odišiel, pohnul sa
 előtalált — nadabil sa, stret-
 [nul sa
 nem mondanád — nepove-
 [dal by si
 el biz én — veru áno
 hogy sántultál meg — jako
 [si okrivél
 ha meghallgatod — ak
 [vypočúvaš
 tolvaj — zlodej
 ólalkodik — čihá
 rúd — drúk
 hogy felébresszem — aby
 [som hō zobudil
 csenni — křadnúť
 vágta — bil, uderil, odrazil
 útfélén — v pol cesty
 társaság — spoločnosť
 jó, jav — dobrobyt
 kerüld — vyhýbaj
 meglátod — uvidíš

12. A róka és a réce.

megéhült — vylačnela
 zsákmány — korisť
 véletlen — nenadály
 érkezett — prišiel
 régóta — za dávna
 akartam — chcel som
 pillanat — okamih
 tudnék — vedel by som
 kérdés — otázka

távol — ďaleko
 egymástól — jeden od
 maradni, zostať [druhého
 megismerik — poznajú

13. Ne igyatok szeszes italt.

szeszes — lichový, opojný
 vagyonos — majetný
 szerezte — zaopatril
 mértékletes — mierny
 ismerte — znal, poznal
 örökölt — zdedil
 öröm — radosť
 részeg — opitý
 kocsma — krčma
 szokta mondani — hovo-
 [rieval
 kedvesebb — milší
 megjárta — pochodil
 elpusztult — zahynul

14. A jó szomszédok.

választotta el — rozlúčil
 vidáman — veselo, rezko
 játék — hra
 elcsúszottt — sklznul sa
 sikoltás — zkríkanie
 termett — razom sa zja-
 történt — stalo sa [vil
 ütött ki — vybuchol
 ébren volt — bedlil
 futott — utekal
 tűzoltás — hasenie ohňa
 jajgatni — stonať
 sietett — ponáhlal
 tett — skutok, čin
 kimentette — vyslobodil

15. Az engedelmesség. juttalma.

engedelmesség, posluš-
juttalom — odplata [nosť
bogyó — jahoda, bobuľa
szedett — sbierala
tudta — vedela
engedik — dovolia
tégy — rob
beleegyezés, privolenie

16. A gyermek imája.

sötét — temný, tmavý
látszott — videlo sa
lámpavilág — svetlo lampy
bozót — húšť
bujkál — skrýva sa
pajta — humno
megállt — zastal
guggolva — učapene
mászik — lezie, plazí sa
tekint — hľadí, pozerá
körüli — okolo
négykézláb — štvornožky
felkúszik — vyškriabe sa

ugrás — skákanie, skok
nyitva volt — otvorená
[bola
lehetett jutni — mohlo
hang — hlas [sa dôjst
egyedül — samo
térd — koleno
térdelevé — klačiac
összetett — složené
szokott — zvyklý
ima — modlitba
Miatyánk — Otčenáš
minket — nás
kisértés — pokušenie
szabadíts meg — oslo-
[bod' nás
gonosz — hriešny
megindítva — dojatým
[byť
ellenség — nepriateľ
nyugtalanság — nepokoj
érett — cíťl
szégyelte magát — han-
[bil sa
bűnbánó — kajúci
ugyanazon, práve na tej
imádkozzatok, modlite sa
dolgozzatok — pracujte
hogy ne jussátok — aby
[ste neprišli